

Gabriel ANDREESCU*

De la contestația prezidențială la politica memoriei: analiză critică a propunerii de modificare a OUG 31/2002 și Legii 157/2018

Într-o primă parte a studiului, urmăresc parcursul Legii pentru modificarea și completarea Ordonanței de urgență nr. 31/2002 și a Legii nr. 157/2018 împreună cu noutățile aduse de ea (în continuare și "Legea"). Sintetizez contestația de neconstituționalitate ("Contestația") trimisă Curții Constituționale (CCR) de Președintele Nicușor Dan și apoi raționamentele cu care CCR a respins-o pe aceasta și pe cea anterioară, depusă de deputații AUR, S.O.S și POT¹. Fac inventarul reacțiilor la inițiativa de neconstituționalitate, pe categorii. Analizez "Legea" din perspectiva standardelor drepturilor și libertăților fundamentale și a problematicei sale politice.

O parte consistentă a studiului este dedicată contextului în care a fost inițiată "Legea": amenințarea pentru democrația românească a alegerilor parlamentare și prezidențiale din 2024/2025. Am făcut o evaluare a pericolului antisemitismului și extremismului din România prin comparație cu situația din Europa. Am făcut sinteze asupra reglementărilor menite să-l combată în câteva state membre ale Uniunii Europene. Am trecut în revistă acțiunile moștenitorilor național-comunismului în manipularea alegerilor parlamentare și prezidențiale, identificându-i pe aceștia drept principala amenințare la adresa democrației. Am asociat la final specificul problematicei antisemitismului în România, temelor de politică ale memoriei, a căror aprofundare am apreciat-o drept condiția întăririi sistemului democratic în ansamblul lui.

1. Parcursul luat de inițiativa legislativă. Avizele²

Proiectul „Legii” a fost depus de deputatul Silviu Vêxler, reprezentant al Federației Comunităților Evreiești din România

În *Expunerea de motive*, domnul Vêxler a adus ca argumente ale inițiativei sale „intensificarea progresivă a teoriilor conspirației, a actelor de vandalism, dar și a

* Prof. univ. Universitatea de Vest, Timișoara
E-mail: editor.csi@gmail.com
Manuscris primit la 30 august 2024.

- 1 Vezi <https://www.ccr.ro/comunicat-de-presa-10-iulie-2025/>. Toate linkurile reproduse în studiu erau accesibile la data primirii manuscrisului. Toate linkurile mai mari de un rând au fost reduse cu platforma Bitly.
- 2 Vezi parcursul proiectului de lege la https://www.cdep.ro/pls/proiecte/upl_pck2015.proiect?nr=168&an=2025&prn=1.

instigărilor la ură sau la violență împotriva membrilor comunităților evreiești în întreaga lume”³. Acestea au fost amplificate prin răspândirea comunicațiilor digitale, care au dat amploare manifestărilor antisemite prin distribuirea rapidă și la scară largă a acestui tip de conținut. Algoritmii automați care detectează și elimină conținutul antisemit nu fac față acestei provocări.

Conform inițiatorului, noutățile proiectului de act normativ față de legile pe care dorește să le amendeze sunt:

- punerea în acord a titlului și a mai multor texte din cuprinsul Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 31/2002 privind interzicerea organizațiilor, simbolurilor și faptelor cu caracter fascist, legionar, rasist sau xenofob și a promovării cultului persoanelor vinovate de săvârșirea unor infracțiuni de genocid contra umanității și de crime de război, cu prevederile Codului penal și ale Statutului de la Roma al Curții Penale Internaționale);
- corelări frazeologice și conceptuale între actele normative incidente, în principal OUG nr. 31/2002 și Legea nr. 157/2018 privind unele măsuri pentru prevenirea și combaterea antisemitismului;
- o mai bună definire a unor noțiuni, precum „materiale fasciste”, „legionare”, „rasiste”, „xenofobe”, „antisemite” și a termenului „legionar”;
- clarificări privind incriminarea negării Holocaustului pe teritoriul României;
- incriminarea distribuirii sau a punerii la dispoziția publicului prin orice mod a materialelor rasiste, fasciste etc., distinct de incriminarea celor două acțiuni în mediul online;
- incriminarea promovării cultului persoanelor care au făcut parte din conducerea organizațiilor fasciste, legionare, rasiste sau xenofobe, uniformizarea cadrului sancționator, inclusiv adăugând prevederea interzicerii unor drepturi;
- eliminarea condiției de procedibilitate a plângerii prealabile pentru situațiile în care amenințarea este îndreptată împotriva unui grup de persoane.

Avizele

Consiliul Economic și Social⁴ și Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării⁵) au avizat pozitiv proiectul.

În adresa sa trimisă Biroului permanent al Senatului la 14 aprilie 2025, Consiliul Național al Audiovizualului a făcut următoarele observații:

- noțiunea de „materiale de propagandă” ar trebui să fie definită pentru a nu lăsa loc de interpretări;
- referirea la „distribuirea sau punerea la dispoziția publicului” ar trebui extinsă prin formularea „în orice mod, inclusiv prin intermediul unui sistem informatic”;
- eliminarea pedepsei cu amenda în pedepsirea infracțiunii de răspândire a faptelor nu are în vedere competențele Consiliului Național al Audiovizualului, care includ

3 Expunerea de motive la <https://www.cdep.ro/proiecte/2025/100/60/8/em182.pdf>.

4 Adresa din 16 aprilie 2025. Avizul la <https://www.cdep.ro/proiecte/2025/100/60/8/ces182.pdf>.

5 Adresa din 9 aprilie 2025. Idem.

sanctiunile administrative și amenzile contravenționale⁶.

În adresa sa trimisă Biroului permanent al Senatului la 28 aprilie 2025, Consiliul Superior al Magistraturii a notat că CSM exprimă „doar” un punct de vedere, întrucât legea nu îi cere emiterea unui aviz. Punctul de vedere a enumerat:

- la formularea „interzicerea organizațiilor, simbolurilor, și faptelor cu caracter fascist, legionar” să se adauge referirea la „materialele” de acest gen;
- termenul „legionar/ă” apare redundant;
- prevederile de la art. 5 și art. 2, lit c) al proiectului legislativ nu sunt corelate;
- referirea în proiect la „Holocaustul pe teritoriul României” este o distincție artificială, care sugerează existența unui eveniment distinct și independent petrecut pe teritoriul României și a unui vid legislativ incompatibil cu angajamentele asumate de România de a păstra vie memoria Holocaustului⁷.

Observațiile și propunerile Consiliului legislativ, adoptate la 15 aprilie 2025, au constatat în:

- reformularea titlului;
- eliminarea din text a expresiei „legionar”, întrucât pct. 5 al proiectului de lege se referă la apartenența la Mișcarea Legionară (care a activat în perioada 1927 – 1941) și deci nu poate fi incriminată astăzi constituirea unei organizații cu caracter legionar; oricum, în context, expresia are sensul de „fascist”;
- este de completat formularea „persoanelor care au făcut parte din conducerea organizațiilor fasciste, legionare, rasiste sau xenofobe”, cu o definiție care să evite instituirea unor reglementări redundante;
- pentru a se asigura instituirea unor incriminări clare, previzibile și accesibile, este necesar ca acel caracter fascist, rasist sau xenofob al organizațiilor la care se referă legea să fie constatat prin hotărârea definitivă a unei instanțe judecătorești;
- în sensul proiectului, caracterul „legionar” al unei organizații nu poate fi atribuit decât Mișcării Legionare, prin urmare textul ar trebui să utilizeze în mod expres această noțiune;
- trebuie prevăzute criterii clare referitoare la atribuțiile pe care le îndeplinea o persoană în cadrul respectivei organizații pentru a putea fi considerată a fi făcut parte din „conducerea” acesteia⁸.

Alte propuneri de reformulare se referă la redactare.

Avizele au fost toate favorabile motivației proiectului de lege și total sau parțial favorabile spiritului și literei acestuia. Solicitățile privind revizuirea textului au avut în vedere în principal consecvența, coerența și precizia noțiunilor proiectului legislativ. Majoritatea avizelor au cerut maximizarea puterii sancționatorii a proiectului mai ales prin extinderea tipurilor de materiale supuse sancționărilor și a mijloacelor de distribuire („în orice mod”).

Câteva avize au cerut mai buna definire a noțiunilor care conduc la incriminare:

6 Idem.

7 În document este scris „holocaust”, cu literă mică. Am schimbat de fiecare dată punând inițiala cu literă mare (Holocaust).

8 Idem.

„materiale fasciste”, „legionare”, „rasiste”, „xenofobe”, „antisemite”. A fost atrasă atenția asupra caracterului redundant al termenului „legionar”.

Au fost enunțate observații care au cerut precauție în formularea proiectului. Una a vizat criterii clare referitoare la atribuțiile persoanelor presupuse a face parte din „conducerea” organizațiilor interzise. Pentru instituirea unor incriminări previzibile și accesibile, este necesar ca natura fascistă, rasistă sau xenofobă al organizațiilor la care se referă legea să fie constatată prin hotărârea definitivă a unei instanțe judecătorești.

Este de notat și calificarea referirii la „Holocaustul pe teritoriul României” drept „o distincție artificială”. Cât de motivată este poziția Consiliului Superior al Magistraturii? Prin excepție, argumentez aici pentru a nu reveni asupra subiectului.

Noțiunea „Holocaust” definește persecuția și uciderea sistematică, sponsorizată de stat, a șase milioane de evrei de către regimul nazist și colaboratorii săi în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial. Esența Holocaustului constă în natura sa genocidară, de *distrugere deliberată și sistematică* a evreilor europeni. Ca urmare, Holocaustul are în vedere intenția eliminării comunității evreilor europeni în ansamblu și aceasta a fost probabil motivația opiniei CSM. În același timp, întrucât colaboratorii regimului nazist au participat la Holocaust prin *distrugerea deliberată și sistematică* a evreilor din teritoriile pe care le ocupau, consider că formularea „Holocaustul pe teritoriul României” nu este o distincție artificială.

2. Argumentele și filozofia contestației de neconstituționalitate a Președintelui

După ce „Legea” a fost adoptată de către Senat, Președintele Nicușor Dan a trimis CCR o contestație de neconstituționalitate care a produs emoție publică⁹. Reacțiile, unele vehemente, au obiectat, în marea lor majoritate, ideea însăși de a contesta „o asemenea lege”, și foarte rar detaliile acestui demers care intră în competențele Președintelui. Sumarizez principalele idei ale „Contestației” punându-le pe categorii.

Contextul social

Statul român trebuie să acționeze cu fermitate pentru a preveni și pentru a combate incitarea la ură, la xenofobie, la discriminare de orice fel, dar într-o manieră echilibrată, cu respectarea strictă a prevederilor constituționale, căci efectul va fi contrar.

Critici de constituționalitate

Nu sunt îndeplinite standarde de calitate a legii: claritate, precizie, previzibilitate. Noțiunea de „legionar” nu a fost definită în cuprinsul O.U.G. nr. 31/2002, ci numai noțiunea de „Mișcare Legionară”, fără să se lămurească raportul dintre cele două. Este neclar dacă eventualul „caracter legionar” al unei organizații are în vedere denumirea ei, scopurile și obiectivele statutare, concepțiile membrilor săi sau acțiunile concrete. Aceeași problemă apare referitor la sintagmele „materiale legionare” și „naționalism extremist”. Îndeplinirea acestor standarde este cu atât mai exigentă cu cât infracțiunile prevăzute sunt

⁹ Parlamentul a transmis Președintelui „Legea” la data de 21 iunie 2025, în vederea promulgării. „Contestația” Președintelui a fost trimisă la 10 iulie 2025 (<https://bit.ly/46gh8bP>).

sanctionate cu pedepse relativ severe (închisoarea de la 3 la 10 ani și de la unu la 5 ani)¹⁰.

Constituția României enumeră expres și limitativ restrângerile posibile ale exercițiului libertății de exprimare¹¹. Or, "Legea" introduce noi condiționări care depășesc sfera prevăzută de Constituție.

Schimbarea de la formularea „materiale care *promovează* ideile, concepțiile sau doctrinele incriminate”, din OUG nr. 31/2002, la „materiale care *transmit* idei, concepții sau doctrine fasciste, legionare, rasiste sau xenofobe”, în "Lege", *întărește* arbitrarul în interpretarea actului normativ¹².

Interzicerea cultului persoanelor „care au făcut parte din conducerea organizațiilor fasciste, legionare, rasiste sau xenofobe” introduce un climat de insecuritate juridică. Nu există o autoritate cu competența de a identifica acest tip de organizații, iar cererea existenței unei hotărâri judecătorești definitive care să le stabilească natura a fost eliminată de "Lege"¹³. "Legea" nu enumeră nici criteriile care permit stabilirea că o persoană a făcut parte din „conducerea” unei astfel de organizații prohibite.

Textul "Legii" nu lămurește semnificația noțiunii „promovarea publică a *cultului* anumitor categorii de persoane” astfel încât să existe o linie de demarcație între admirația licită a unei persoane și cultul infracțional al persoanei.

În concluzie, "Contestația" introduce o serie de argumente precise de evaluare a constituționalității/ neconstituționalității actului normativ. Ea a adăugat o evaluare politică: evitarea ca în condițiile polarizării existente, partea societății cu reprezentare parlamentară majoritară să acționeze împotriva celeilalte.

3. Secvențe din dezbaterea publică privitoare la "Contestația" Președintelui

Reacțiile comunității evreiești. Inițiatorul actului normativ, deputatul Silviu Vexler, președinte al Federației Comunităților Evreiești din România a returnat Ordinul Național pentru Merit ca semn de protest. Domnul Silviu Vexler a apreciat că „atitudinea și poziționarea publică a Președintelui României este de relativizare a pericolului prezentat de extremism și încurajează promovarea ideologiei legionare”¹⁴.

Comitetul Evreiesc American apreciașe proiectul "Legii" drept „un exemplu pentru statele membre ale UE în sens mai larg”. Încercarea președintelui Nicușor Dan de a anula

10 "Contestația" propune pentru comparație trei exemple: al Franței, al Italiei și al Germaniei. Acestea dau definiții precise ale activităților incriminate și introduc pedepse mai puțin severe.

11 Textul constituțional enumeră expres și limitativ restricțiile posibile care pot fi aduse prin lege dreptului fundamental la liberă exprimare. Conform art. 30 alin. (7) din Constituție, sunt interzise defăimarea țării și națiunii, îndemnul la un război de agresiune, la ură națională, rasială, de clasă sau religioasă, incitarea la discriminare, la separatism teritorial sau la violență publică, precum și manifestările obscene, contrare bunelor moravuri.

12 O mulțime de opere, inclusiv publicistica și anumite poezii ale lui Mihai Eminescu ar intra în sfera materialelor a căror răspândire este sever sancționată.

13 La acest punct, "Contestația" vorbește despre un adevărat „derapaj al legiuitorului”.

14 Vezi <https://ziare.com/extremism-romania/silviu-vexler-returneaza-ordinul-merit-protest-nicuser-dan-1952483>.

acest proiect de lege reprezintă „un pas înapoi într-un moment în care țările democratice trebuie să își consolideze angajamentul față de adevăr și dreptate”. Comitetul încheie într-un stil poruncitor : „Să-și schimbe decizia”¹⁵.

Poziția Congresului Evreiesc Mondial (prin vocea președintelui său, ambasadorul Ronald S. Lauder): „Sunt profund îngrijorat de decizia președintelui Dan de a amâna adoptarea unei legislații care ar consolida semnificativ capacitatea României de a combate antisemitismul și denaturarea istoriei Holocaustului”¹⁶.

Centrul pentru Monitorizarea și Combaterea Antisemitismului din România a susținut că „Administrația Prezidențială a pus evreei din România într-o situație extrem de stresantă”. Noi evreei vom „fi nevoiți să explicăm și să ne apărăm constant dreptul de a nu trăi cu o revărsare continuă de ură”¹⁷.

Declarația directorului Institutului „Elie Wiesel”, Alexandru Florian: „Curtea Constituțională a dezlegat, pentru că putea să existe și cealaltă față a monedei, să lege această problemă, adică să o complice și mai mult decât a complicat-o președintele...”¹⁸. Un alt colaborator al Institutului „Elie Wiesel” a calificat argumentele ”Contestației” care invocau respectarea unor drepturi și libertăți fundamentale, „chichițe”¹⁹.

Comentariul Directorului Centrului pentru studierea istoriei evreilor din România: „am văzut în presă că președintele și-a ridicat în cap comunitatea evreiască. Nu comunitatea evreiască și-a ridicat-o, cred eu, ci societatea românească”²⁰.

Contestarea competenței juridice și istorice. Avocatul Bogdan Ionescu a făcut o analiză aproape de detaliu ”Contestației”, incluzând două aspecte pe care le-a numit „mai tehnice”. Prima: excepția de neconstituționalitate trebuia să vizeze doar anumite articole sau porțiuni din articolele cuprinse în Proiectul de Lege, și totuși, textul excepției tinde la declararea proiectului de Lege neconstituțional *in integrum*. O a doua, din aceeași categorie: „excepția de neconstituționalitate ridicată de către Președintele Dan este (inclusiv) *parțial inadmisibilă*, deoarece printr-un control de constituționalitate *a priori* se invocă, printre altele, și unele critici asupra conținutului unor legi aflate (deja) în vigoare”²¹.

Un număr de ziariști au contestat competența Președintelui în materie legislativă bizuindu-se integral pe argumentul că judecătorii constituționali au respins cu unanimitate ”Contestația”. În *Spotmedia*, un comentator scrie ironic „Gândirea matematică învinsă

15 *Gândul*, 26 iulie 2025 (<https://bit.ly/4IEhfDN>).

16 Dana Arambescu, „Nicușor Dan, criticat dur de Congresul Evreiesc Mondial pentru legea extremismului: « Un pas înapoi pentru România »”, 1 august 2025 (<https://bit.ly/3UGpFjd>).

17 Andrei Georgescu, „« Administrația Prezidențială a pus evreei din România într-o situație extrem de stresantă »”. Critici în presa din Israel la adresa lui Nicușor Dan”, *Hotnews*, 16 iulie 2025 (<https://bit.ly/45A1CIQ>).

18 „Directorul Institutului Elie Wiesel, reacție la decizia CCR la legea respinsă de Nicușor Dan privind combaterea antisemitismului: „A dezlegat o problemă”, *REALITATEA.NET*, 17 iulie 2025 (<https://bit.ly/4oPS5oF>).

19 Magda Grădinaru, „E o insultă să-i pui pe acești indivizi legionari, antisemiți, în aceeași barcă cu Maniu. Unde a greșit președintele”, *Spotmedia*, 15.07.2025 (<https://bit.ly/4lrAq4s>).

20 Interviu: „Contestarea legii privind propaganda legionară, « o greșeală uriașă »”, *RFI România*, 11.07.2025 (<https://bit.ly/40Y4c8F>).

21 Bogdan Ionescu, „Culisele sesizării de către președintele Nicușor Dan privind legile anti-extremism - sau are președintele României nevoie de aplaudaci și yesmeni?”, *Adevărul.ro*, 12.07.2025 (<https://bit.ly/3HU8gAG>).

de cea juridică”²². Pe această linie de gândire, neașteptat de răspândită, Președintele a fost sfătuit să nu-și ia *ad litteram* atribuțiile. În *Panorama*, i se cere „să renunțe la micromanagement”, în sensul de a nu se mai ocupa de atâtea lucruri, precum introducerea contestațiilor de neconstituționalitate.²³ Autorului i se pare că argumentul:

Este absolut neclar până la ce nivel prezența unor idei și concepții fasciste, legionare, rasiste sau xenofobe face dintr-un text un material cu caracter fascist, legionar, rasist sau xenofob în sensul Legii

ar dovedi lipsa de competență a Președintelui și a juriștilor „cu care s-o fi consultat”. Un alt exemplu:

...modul în care președintele definește contextul social actual este artificial sau prost înțeles”; „gestul președintelui Dan este unul dintre cele mai grave gesturi de relativizare și de trivializare a memoriei Holocaustului²⁴.

Într-un interviu acordat tot *Spotmedia*, publicație foarte activă în dezbateră „Contestației”, istoricul Dorin Dobrinu trece în revistă mișcarea de rezistență în munți (domenii în care este specialist) indicând eterogenitatea ei. El construiește un îndreptar pentru cei care se pronunță asupra subiectului, inclusiv Președintele în „Contestația” sa²⁵. Concluzia lui Dorin Dobrinu: „președintele – fie pentru că a fost rău sfătuit, fie pentru că s-a lăsat condus de propriile percepții sau poate din pur calcul politic – a intrat pe terenuri pe care nu le controlează intelectual și politic, mă refer la istoria recentă, respectiv la politicile memoriale”.

Alt istoric, Adrian Cioflâncă, director al Institutului pentru Istoria Evreilor din România, este de asemenea foarte critic: „În condițiile în care la recente alegeri am avut o problemă extraordinară cu extremismul care a amenințat practic tot sistemul politic și democratic, deci având toate lucrurile astea, este clar că legea asta trebuia lăsată la locul ei...”; și „gestul președintelui Dan transmite un mesaj de dezangajare față de instituțiile implicate în aplicare acestei legii”²⁶.

Exemplificările provin din *presa proeuropeană*. Subliniez severitatea aprecierilor față de „Contestație”. Publicația *Europa Liberă, România* afirma: „...modul în care președintele definește contextul social actual este artificial sau prost înțeles”, iar „gestul

22 Emilian Isailă, „CCR îi dă o lecție lui Nicușor Dan. Gândirea matematică învinsă de cea juridică”, *Spotmedia*, 18.07.2025 (<https://bit.ly/4kMSe8U>). Este de subliniat personalizarea excesivă a unor astfel de critici, care eludează faptul că Președintele este o instituție asistată de consilieri menită să sfătuiască și să codifice profesional manifestarea competențelor sale.

23 Luca Popescu, „Este Nicușor Dan un micromanager? Cum riscă președintele să pice în plasa factotum”, 18 iulie 2025 (<https://panorama.ro/panorama-alp-nicursor-dan-micromanager/>). Aceasta este una dintre competențele puternice ale Președintelui.

24 Andreea Ofițeru, „Cum explică Nicușor Dan trimiterea la CCR a legii combaterii extremismului? Mai mulți experți au criticat decizia”, *Europa Liberă România*, 13 iulie 2025 (<https://romania.europalibera.org/a/nicursor-dan-antisemitism-sesizare-lege-ccr/33471735.html>).

25 Magda Grădinaru, „O hartă a grupurilor de rezistență. Cine a avut interesul să pună egal între rezistența armată anticomunistă și legionari? - Interviu”, *Spotmedia*, 19.07.2025 (<https://bit.ly/3UrdV3C>).

26 Andreea Ofițeru, „Cum explică Nicușor Dan trimiterea la CCR a legii combaterii extremismului? Mai mulți experți au criticat decizia”, *Europa Liberă România*, 13 iulie 2025 (<https://romania.europalibera.org/a/nicursor-dan-antisemitism-sesizare-lege-ccr/33471735.html>).

președintelui Dan este unul dintre cele mai grave gesturi de relativizare și de trivializare a memoriei Holocaustului”²⁷.

Revista 22 vorbește despre „neinspirată întoarcere din drum a legii extremismului”²⁸. O analiză din *Adevărul.ro* apelează la *asocieri infamante*: „Președintele Nicușor Dan se întâlnește cumva cu Diana Șoșoacă?”. O a doua: „... același fragment a fost recitat de curând în parlament și de George Simion”²⁹. Altă stigmatizare prin asocieri: „Spune că încalcă libertăți fundamentale precum libertatea de exprimare, un lucru pe care l-au spus și partidele AUR, POT și alții care au făcut contestație...”³⁰.

Într-un articol din *G4Media.ro*, Dan Tapalagă îi atribuie Președintelui simpatii legionare regăsite în poziția lui Nicușor Dan față de ”Lege”³¹. Petru Clej a susținut și dezvoltat ulterior acest portret luând drept argument „acțiunile recente”:

Sesizarea Curții Constituționale cu privire la propunerea legislativă a deputatului Federației Comunităților Evreiești din România, Silviu Vexler, de înăsprire a pedepselor prevăzute pentru propaganda legionară, apologia criminalilor de război condamnați și negarea Holocaustului. Președintele Dan a invocat neclaritatea termenului „legionar” din Ordonanța de Urgență 31/2002 pe care o amendează Legea Vexler;

Menționarea într-un context pozitiv a Fundației neo-legionare Ion Gavrilă Ogoranu, numită după liderul legionar al unei organizații de rezistență anti-comunistă din zona Făgărașului, obârșia președintelui Dan;

Retrimiteră în parlament pentru o nouă dezbatere a legii Vexler în pofida respingerii în unanimitate de către Curtea Constituțională;

Participarea la o slujbă de Sf. Maria la mănăstirea Sâmbăta frecventată de membri ai Fundației Ion Gavrilă Ogoranu;

Interviu acordat unei fondatoare a Fundației neo-legionare Ion Gavrilă Ogoranu (singurul interviu acordat, nu o simplă declarație);

Pelerinaj la chilia lui Arsenie Boca, cleric ortodox care a avut legături în perioada interbelică cu Mișcarea legionară, fără a fi membru al acesteia³².

O astfel de „rezolvare” prin etichete infamante sabotează gândirea unor teme complexe. Este în același timp adevărat că propunerea lui Nicușor Dan pentru șefia SRI a întărit ulterior temerile. Avocatul Gabriel Zbârcea indicat inițial de Președinte, apăraseră compania minieră Roșia Montană Gold Corporation în procesul cu România și a avut o tinerețe militantă, în anii 1990, în cadrul *Asociației Studenților Creștini Ortodocși*

27 Idem.

28 Andreea Pora, „Singurătatea premierului și inadecvarea președintelui”, Revista 22, 26.08.2025 (<https://revista22.ro/opinii/andreea-pora/singuratatea-premierului-si-inadecvarea-presedintelui>).

29 Sabina Fati, „Despre extremism: de la Eminescu la Nicușor Dan”, *Deutsche Welle*, 11.07.2025 (<https://adevarul.ro/blogurile-adevarul/despre-extremism-de-la-eminescu-la-nicusor-dan-2456960.html>).

30 Vezi Magda Grădinaru, „E o insultă să-i pui pe acești indivizi legionari, antisemiți, în aceeași barcă cu Maniu. Unde a greșit președintele”, *Spotmedia*, 15.07.2025 (<https://bit.ly/4lrAq4s>).

31 Dan Tăpălagă, „Ce se ascunde în spatele campaniei președintelui Nicușor Dan”, *G4Media.ro*, 20 august 2025 (<https://www.g4media.ro/ce-se-ascunde-in-spatele-campaniei-presedintelui-nicusor-dan.html>).

32 Petru Clej, „De ce irită critica la adresa lui Nicușor Dan legat de atitudinea sa față de Mișcarea legionară”, *G4Media.ro*, 23 august 2025 (<https://bit.ly/4p6cu92>).

din România³³. Propunerea a fost întâmpinată cu protestul amplu tocmai al comunității dedicată valorilor democrației liberale, care l-a susținut frenetic în timpul campaniei pe Nicușor Dan pentru funcția de Președinte al României³⁴.

Au fost puține vocile publice care au susținut poziția prezidențială. După decizia CCR de respingere a "Contestației", Asociația pentru Apărarea Drepturilor Omului în România – Comitetul Helsinki a dat un comunicat în care aprecia că "Legea" are probleme grave de claritate și previzibilitate" și a solicitat Președintelui să nu o promulge, ci să o trimită *înapoi la Parlament, pentru reexaminare. În acest context, APADOR-CH a calificat* Curtea Constituțională drept o „instituție cu o natură prea mult politică și prea puțin juridică”³⁵.

Contributors.ro a făcut loc unui articol care a așezat tema "Legii" în cadrul mai general al funcționării democratice și politice a statului român. "Legea"

afirma primatul drepturilor fundamentale, deci a garanțiilor democratice sprijinite și de claritatea și echilibrul normelor, inclusiv în politica memoriei. Care este lecția dictaturilor interbelice și a totalitarismului comunist? Cea mai sigură protecție împotriva unor astfel de derapaje constă în devoțiunea față de drepturile omului, nu în indignarea exercițiului lor³⁶.

4. Respingerea contestațiilor de meconstituționalitate de către CCR

Anterior contestației de neconstituționalitate trimisă CCR de Președintele României, 97 de deputați aparținând AUR, S.O.S, POT și deputați neafiliați depuseseră propria obiecție de neconstituționalitate a "Legii" în care clamaseră încălcarea principiului egalității cetățenilor, a dreptului la identitate, ingerința asupra libertății de exprimare și de informare, a conștiinței, a dreptului la învățătură, încălcarea cerințelor de claritate, precizie și previzibilitate ale actului normativ, restrângerea dreptului la viață intimă familială și privată ș.a.. Pe 10 iulie a.c., CCR s-a pronunțat obiectând asupra fiecărui punct³⁷. Având în vedere suprapunerea drepturilor și libertăților invocate în cele două obiecții de constituționalitate, opinia publică a considerat că respingerea "Contestației" Președintelui era inerentă, prezentă deja în argumentele Deciziei CCR din 10 iulie a.c. Într-adevăr, Curtea Constituțională va adopta o decizie asupra "Contestației" pe 17 iulie

33 Vezi în acest sens și interviul pe <https://bit.ly/47m7WF7>. Cu privire la politica ASCOR, cea mai puternică organizație a fundamentalismului ortodox, vezi Gabriel Andreescu, *Extremismul de dreapta în România*, Centrul de Resurse pentru Diversitate Etnoculturală, Cluj, 2003, pp. 16, 18, 36.

34 Vezi Apelul comunității Declic (<https://bit.ly/47SeGuy>).

35 APADOR-CH, „Îi cerem Președintelui să retrimită Parlamentului legea privind interzicerea simbolurilor fasciste și legionare”, 18/07/2025 (<https://bit.ly/3GxxJzl>).

36 Este un autocitat. Am apelat la el întrucât consider lecția dictaturilor interbelice și a totalitarismului comunist „reperul indispensabil” al dezbaterii, iar la enunțul citat nu am vreo nuanță de adăugat. (Gabriel Andreescu, „Contestația de neconstituționalitate a Președintelui privdespre este legea, istoria și tăcerile convenabile”, *Contributors.ro*, 22/07/2025 (- <https://bit.ly/47SeHP8>)).

37 COMUNICAT DE PRESĂ, 10 iulie 2025 (<https://www.ccr.ro/comunicat-de-presa-10-iulie-2025/>).

2025, CCR respingând cu unanimitate de voturi sesizarea Președintelui Nicușor Dan.

Doar că acele două contestații de neconstituționalitate se suprapuneau doar în câteva puncte. Cei 97 de deputați „suveraniști” reclamau în cea mai mare parte încălcări ale drepturilor și libertăților motivând că reglementările ”Legii” *introduc interdicții de principiu* în cazul unor acte motivate de ură, xenofobie, antisemitism etc.

În întâmpinarea acestui argument, judecătorii constituționali au făcut o trecere în revistă de peste cinci pagini prin cauzele CEDO pentru a conchide: „nu sunt incidente dispozițiile convenționale referitoare la dreptul la viață intimă, familială și privată, libertatea conștiinței și la libertatea de exprimare, prevăzute la articolele 8, 9 și 10 din Convenție, și în consecință, nu poate reține criticile privind încălcarea acestor drepturi fundamentale” (§ 90).

Această defilare prin jurisprudența CEDO a fost pur demonstrativă. Nu era necesară. Faptul că drepturile enumerate sunt derogabile, iar limitările acceptate de Convenția europeană și de alte tratate internaționale de protecție a drepturilor omului prevăd motivele de interferență incidente legitima din principiu introducerea interdicțiilor.

Câteva contestații nu intrau în acest cadru, între ele prevederea care stabilește interzicerea „cultului unor persoane reale din istorie care nu au fost condamnate penal pentru săvârșirea unor infracțiuni de genocid, contra umanității și de război sau care au deținut funcții de conducere a unor organizații fasciste, legionare, rasiste sau xenofobe al căror caracter criminal nu a fost însă constatat prin hotărârea unei instanțe penale naționale/internaționale”: Judecătorii constituționali nu au simțit nevoia să dialogheze cu jurisprudența internațională tocmai într-un asemenea caz sensibil, mulțumindu-se cu propria argumentare:

...apologia publică a unei personalități marcante din conducerea unei organizații fasciste, legionare, rasiste sau xenofobe constituie un comportament periculos care încurajează și consolidează sentimentul de ură pe motive etnice, rasiale sau religioase, precum și de superioritate a unor rase și inferioritate a altora, indiferent dacă există sau nu o hotărâre definitivă de condamnare pentru infracțiuni de genocid, contra umanității și de război ori o hotărâre a unei instanțe penale naționale/internaționale privind constatarea caracterului criminal al acestor organizații. Prin urmare, soluția legislativă de completare a normei de incriminare cu categoria persoanelor care au făcut parte din conducerea organizațiilor fasciste, legionare, rasiste sau xenofobe [...] este o măsură legislativă adecvată și necesară într-o societate democratică pentru asigurarea unei protecții sporite a valorilor sociale ocrotite și pentru prevenirea și sancționarea eficientă a unor asemenea fapte . [...] persoanele care au făcut parte din conducerea organizațiilor fasciste, legionare, rasiste sau xenofobe reprezintă simboluri istorice ale respectivelor mișcări politice totalitare și antidemocratice din perioada interbelică, a căror imagine fixată în mentalul colectiv poate fi ușor instrumentalizată prin noile mijloace de comunicare în masă, pentru a promova în spațiul public idei, concepții și doctrine fundamentale care urmăresc subminarea regimului democratic pluralist și relativizarea culturii democratice a protejării și garantării demnității umane a ființei umane.

Ar fi de remarcat mai întâi că judecătorii constituționali au simțit nevoia să se refere în comentariul lor la „apologia personalităților marcante”, deși OUG nr. 31/2002 și ”Legea”

folosesc formula „*promovarea cultului* (subl.m.) persoanelor vinovate de săvârșirea unei infracțiuni...”. Cuvântul „apologie” are o sferă mai restrânsă decât „*promovarea cultului*” și deci permite mai greu derapaje de interpretare. În plus, se bucură de o jurisprudență a CEDO care asigură un plus de predictibilitate, asociind-o în principal cu actele criminale și/sau teroriste³⁸.

Atunci când legiuitorul incriminează „*promovarea cultului*” unor personalități care au fost la un moment dat în conducerea unei organizații fasciste (etc.), el are de luat în vedere asigurarea condițiilor unui proces echitabil. Existența unei hotărâri definitive de condamnare care să fi constatat caracterul criminal al organizațiilor (spre exemplu, prin interzicerea lor) reprezintă o protecție a dreptului protejat de art. 6 al Convenției susținut repetat de jurisprudența CEDO. Judecătorii constituționali opun acestei griji juridice o simplă declarație: cultul unor astfel de persoane constituie un comportament periculos care încurajează și consolidează sentimentul de ură pe motive etnice, rasiale sau religioase etc. Poate fi periculoasă în anumite condiții și la un anumit nivel de intensitate, iar meseria CCR nu este să facă proză.

Subiectul are legătură cu o altă critică a ”Contestației” Președintelui: *nu există în legislația antisemită o linie de demarcație între admirația licită a unei persoane și cultul infracțional al persoanei*. Admirația licită pentru o persoană care s-a făcut vinovată și de fapte „rele”, din cu totul alte motive decât răul comis de ea, exprimă natura sensibilității umane, de aceea este și universală. Seria de exemple poate începe cu poetul Octavian Goga, ajuns în conducerea Partidului Național-Creștin și prim-ministru într-un guvern responsabil de legislația antisemită a anilor 1930; poate continua cu George Manu, unul dintre cei mai străluciți fizicieni români, ajuns pentru o scurtă perioadă în conducerea legionară (1943); poate să-l includă pe intelectualul Paul Cornea, cu funcții importante în cadrul CC al UTM, în plin stalinism, apoi în Ministerul Culturii și în fruntea Direcției Generale a Cinematografiei³⁹; și adăuga pe Mihai Sadoveanu, importantul scriitor devenit Șef de stat, Președinte al Prezidiului Marii Adunări Naționale, Președinte al Camerei Deputaților din România, în anii cei mai sângeroși ai comunismului românesc. Faptul că legislația românească pedepsește doar faptele de natură fascistă, nu și comunistă, nu afectează logica în sine a argumentului CCR.

Judecătorii constituționali nu au răspuns obiecției privitoare la lipsa de claritate, de precizie și previzibilitate a unor termeni ai ”Legii” ridicată de deputații „suveraniști”. Tema apare și în ”Contestația” ridicată de Președintele Nicușor Dan, care nu contesta legitimitatea interferenței statului în exercițiul unor drepturi derogabile⁴⁰. Obiecțiile consistente pe detaliile prevederilor propuse de ”Lege” au fost întâmpinate de judecătorii

38 Vezi „b. Apologia și aprobarea actelor criminale și/sau teroriste”, p. 92, în Curtea Europeană a Drepturilor Omului, „Ghid privind art. 10 din Convenția europeană a drepturilor omului. Libertatea de exprimare”, 2022 (https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_10_rum).

39 În logica judecătorilor constituționali, Vladimir Tismăneanu, care a dedicat un articol plin de căldură lui Paul Cornea, practică un comportament periculos care încurajează și consolidează sentimentul de ură al populației. Diferența este că în acest caz ar fi vorba despre o ură motivă politic. (Vladimir Tismăneanu, „Superba franchise: Amintirile profesorului Paul Cornea”, Contributors.ro, 25/11/2013 - <https://www.contributors.ro/superba-franchise-amintirile-profesorului-paul-cornea/>).

40 Citez enunțul care deschide argumentarea : „Statul român trebuie să acționeze cu fermitate pentru a preveni și pentru a combate incitarea la ură, la xenofobie”.

constituționali cu aserțiuni și declamații. Decizia CCR din 17 iulie a.c. enunță pur și simplu că ”Legea” asigură garanțiile dreptului la un proces echitabil, este clară, precisă și predictibilă prin raportare la conținutul reglementării.

Curtea Constituțională adaugă declamații „liniștitoare” de tipul: „Într-o societate democratică europeană, nu se poate accepta ca valorile și principiile unor ideologii care au fundamentat mecanisme politice și instituționale de exterminare fizică a unor grupuri întregi de populație, eliminând însăși demnitatea umană să fie protejate prin invocarea dreptului la libertate de exprimare, în acord cu limitele constituționale...”⁴¹. Decizia lor, a judecătorilor constituționali, s-ar încadra în ansamblul principiilor și valorilor democratice europene, fiind în consonanță cu argumentele juridice ale CEDO.

5. Necesitatea și oportunitatea ”Legii”

”Legea” a fost motivată de inițiator prin „intensificarea progresivă a teoriilor conspirației, a actelor de vandalism, dar și a instigărilor la ură sau la violență împotriva membrilor comunităților evreiești în întreaga lume”. Explicațiile deputatului Silviu Vexler au concordat cu declarațiile constante din mass media privind pericolul antisemitismului în contextul crizei electorale din 2024/2025. Ele urmează anilor în care tema antisemitismului a fost o prezență în prim planul dezbaterilor publice și într-un mod deseori exaltat (chiar dacă plecând de la fapte reale). Doar câteva mostre anuale: 2020: „România e singura țară din UE unde un președinte al Academiei promovează minimalizarea Holocaustului”⁴² și „În ultimii ani, Institutul „Elie Wiesel” observă cu îngrijorare dinamica manifestărilor de ură din mediul online de limba română îndreptate împotriva evreilor”⁴³; 2021: Deputații din Parlamentul României urmăresc cu atenție și îngrijorare creșterea numărului manifestărilor cu caracter antisemit în România⁴⁴; 2022: „Recrudescența îngrijorătoare a flagelului extremismului și antisemitismului, cu o amplificare considerabilă a atacurilor verbale și fizice împotriva evreilor, a sinagogilor, instituțiilor și cimitirelor...” titrează SNSPA⁴⁵. Cercetările publicate dezminț o astfel de evoluție. Importantele măsuri de politică antisemită din anii 2000 au dus din contră, la o descreștere a distanței sociale față de evrei⁴⁶.

Recent, atmosfera s-a schimbat. Când în anul 2023, INSHR-EW titra la capătul unei cercetări: „Antisemitismul este din nou în creștere în România”, Institutul reflecta tendința mai generală, din Europa și din lume, de intensificare a manifestărilor antisemite după

41 COMUNICAT DE PRESĂ, 10 iulie 2025 (<https://www.ccr.ro/comunicat-de-presa-17-iulie-2025/>).

42 Sabina Fati, „România e singura țară din UE unde un președinte al Academiei promovează minimalizarea Holocaustului. Interviu cu șeful institutului Wiesel”, *Europa Liberă România*, 6 august 2025 (<https://bit.ly/4noRad9>).

43 INSHR-EW, „Raport de monitorizare a antisemitismului 2019-aprilie 2020” (<https://bit.ly/41wgKVm>).

44 „DECLARAȚIE nr. 1 din 31 martie 2021 privind unele manifestări cu caracter antisemit din România și tentativele de reabilitare a criminalilor de război”, CAMERA DEPUTAȚILOR, MONITORUL OFICIAL nr. 328 din 31 martie 2021 (<https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/240271>).

45 Vezi <https://snsps.ro/concursul-de-esuri-adevar-si-memorie-antisemitism-si-holocaust-in-romania/>.

46 Chiar Raportul INSHR-EW de monitorizare perioada 2019-aprilie 2020 scrie la Concluzii: „În ultimii ani, în România pare că ideologiile sau mișcările radicale se află în descreștere” (INSHR-EW, „Raport de monitorizare a antisemitismului 2019-aprilie 2020”).

masacrul Hamas din 7 octombrie din acel an și intervenția Israelului în Gaza, cotinuată în anii următori⁴⁷. Într-un raport din anul 2025, autorii folosesc formula: „un antisemitism latent ori în creștere”⁴⁸.

Cât antisemitism „există” în societate? Formularea, discutabilă, nu are oricum un răspuns absolut și nici nu poate avea. Indicii asupra intensității antisemitismului oferă măsurarea distanței sociale a populației față de evrei. Relevanța lui este întărită, și în acest caz, prin compararea acesteia cu distanța socială față de alte categorii, în primul rând față de alte minorități naționale. Cercetările derulate de-a lungul anilor indică o distanță socială a populației maximă față de romi, urmată de cea față de maghiari. Pe această scală, locul trei din patru este ocupat de evrei. Cea mai bună poziție o au germanii din România. Valoarea distanței sociale s-a redus în timp, dar ierarhia s-a păstrat (vezi ANEXA 1). O cercetare din anul 2020 care folosește tehnici cantitative (scala „Bogardus” cu valori între 1 și 7) confirmă ierarhia: pentru minoritatea evreiască indicele este de 3,6, mai mic decât cel al maghiarilor (4,0) și al romilor (4,7)⁴⁹.

Atitudinea populației față de evrei vorbește limitat despre măsura în care antisemitismul reprezintă o amenințare. Transformarea ostilității în acțiuni concrete depinde de o lungă serie de factori și în primul rând, de sistemul creat pentru a le asigura protecție. Amploarea amenințărilor este cel mai bine indicată de frecvența și gravitatea acțiunilor antisemite violente: profanări de sinagogi, cimitire, atacuri asupra proprietăților evreiești și atacuri asupra persoanelor, eventual fatale. Precum în cazul distanței sociale, sumarul faptelor devine mai relevant atunci când facem comparația cu ce se întâmplă în altă parte.

Antisemitismul la nivel atitudinal hrănește antisemitismul activ manifestat prin discurs în variatele forme: limbajul urii, folosirea insultelor, glorificarea crimelor și criminalilor care au produs răni comunităților evreiești, negarea Holocaustului transmise prin inscripții, presa scrisă, presa electronică, rețele sociale ș.a. Monitorizarea discursului antisemit este o politică europeană sprijinită de o formidabilă rețea instituțională și civică: în cadrul Consiliului Europei, cu aportul Comisiei Europene împotriva Rasismului și Intoleranței (ECRI), în cadrul Uniunii Europene, având principală sursă Agenția pentru Drepturi Fundamentale a UE⁵⁰. Se adaugă Rețeaua Europeană de Monitorizare a Antisemitismului⁵¹, organizații civice cu vocație europeană, cele naționale ori instituții publice, precum INSHR-EW⁵². Cazul românesc se proiectează pe cel comunitar, iar din perspectiva rezultatelor acestor monitorizări nu are o natură care să-l distingă.

Principalul criteriu care evaluează pericolul antisemitismului sunt acțiunile violente împotriva evreilor, simbolurilor și proprietăților lor; profanarea unor monumente, distrugerea sinagogilor, a cimitirelor evreiești, a unor obiecte ale comunității cu valoare simbolică, excluderea și violența fizică.

47 Vezi <https://www.presshub.ro/antisemitismul-este-din-nou-in-crestere-in-romania-291515/>.

48 Bianca Toma, Maria Suciu, „Propaganda Wars”, *CRP*, 2025 (<https://bit.ly/41SgQ9X>).

49 INSHR-EW, „Raport de monitorizare a antisemitismului 2019-aprilie 2020”...

50 European Commission „Monitoring and researching antisemitism” (<https://bit.ly/3I464qa>).

51 European Commission, „European Network on Monitoring Antisemitism launched”, 2024 (<https://ec.europa.eu/newsroom/just/items/830539/en>).

52 Vezi dintr-o serie, INSHR-EW, „Monitorizarea și combaterea discursului antisemit și anti-roma în social media” (<https://bit.ly/4naN9sI>).

În următorul paragraf am sintetizat acțiunile antisemite violente din România, perioada 2015-2025, înregistrate de organizații dedicate acestei teme.

Frecvența și amploarea acțiunilor antisemite violente în România, 2015-2025

- **2015:** însemne naziste și mesaje xenofobe desenate de către doi adolescenți de 16 ani și 18 ani, pe un perete al sinagogii din Sighișoara⁵³;
- **2017:** profanarea Sinagogii din Cluj-Napoca⁵⁴;
- **2018:** Profanarea Casei memoriale „Elie Wiesel” din Sighet⁵⁵;
- **2019:** distrugerea de monumente funerare în Cimitirul Evreiesc din Huși⁵⁶;
- **2021:** profanarea mormintelor în Cimitirul Evreiesc din Ploiești⁵⁷;
amenințări cu moartea la adresa actriței de origine evreiască Maia Morgerstern;
- **2022:** INSHR-EW susține că în acel an actele de vandalizare a locurilor cu o simbolică aparte pentru comunitățile evreiești din România au rămas o constantă⁵⁸; investigațiile nu au dat peste un caz de acest gen în 2022;
- **2023:** vandalizarea panoului stradal din Iași instalat în memoria celor Drepti între Popoare⁵⁹;
- **2024:** aruncarea unui cocktail Molotov la Ambasada Israelului⁶⁰;
- **2025:** profanare de morminte în Cimitirul Evreiesc din Bacău, în luna martie 2025⁶¹.

Nu am luat în considerare atacurile asupra bunurilor simbolice aparținând comunității evreiești dinainte de anul 2015 întrucât evenimentele din „ultimii 10 ani” acoperă problematica pericolelor la care dorește să răspundă acest studiu. Anterior acestei date, mai multe atacuri violente au devenit de notorietate publică, cum ar fi vandalizarea Cimitirului evreiesc din București în anul 2008⁶². Acțiunile de profanare și vandalizare a cimitirelor evreiești, sinagogilor și monumentelor au fost, conform anchetelor poliției, acte ale unor minori. Nu se cunosc atacuri fizice asupra persoanelor motivate de identitatea

53 „Atac antisemit la Sighișoara: Sinagoga cu zvastici și mesaje naziste”, *Ziare.Com*, 5 martie 2015 (<https://ziare.com/stiri/politie/atac-antisemit-la-sighisoara-sinagoga-cu-zvastici-si-mesaje-naziste-1351276>).

54 INSHR-EW, „Raport de monitorizare a antisemitismului 2019-aprilie 2020”...

55 INSHR-EW, „Raport de monitorizare a antisemitismului 2019-aprilie 2020”...

56 Simona Voicu, „Ce au decis judecătorii în cazul profanării cimitirului evreiesc din Huși, unde zeci de monumente au fost distruse de trei adolescenți”, *Libertatea*, 25 aprilie 2023 (<https://bit.ly/47FEUR6>)

57 „Cimitirul Evreiesc din Ploiești a fost vandalizat. Trei tineri, reținuți pentru distrugerea mai multor monumente funerare”, *DIGI24*, 07.06.2021 (<http://bit.ly/4ghu99E>).

58 „Antisemitismul în vremuri de pandemie”, RAPORT 2021-2022, INSHR-EW, 20 iulie 2022 (<https://www.inshr-ew.ro/monitorizarea-antisemitismului-in-romania-raport-2022/>).

59 „Raport de monitorizare, mai 2022-aprilie 2023”, INSHR-EW, (<https://www.inshr-ew.ro/wp-content/uploads/2020/05/Raport-monitorizare-20-IULIE-2023.pdf>). Raportul indică faptul că în același an pe aleile parcului unui parc din Deva au apărut inscripții cu simboluri și sloganuri naziste. Acest tip de manifestări nu le-am inclus în categoria „violente”.

60 „Un bărbat a aruncat un cocktail Molotov la Ambasada Israelului. Forțele antitero au intervenit”, *Hotnews*, 3 iunie 2024 (<https://bit.ly/4fYXZ2y>). Autorul era un cetățean străin (sirian), iar autoritățile au intervenit imediat. Evenimentul nu poate fi trecut la seria acțiunilor antisemite românești.

61 Borcea Ștefan, „Imagini cu cimitirul evreiesc din Bacău vandalizat de un tânăr: simboluri naziste pe monumente”, *Adevărul.ro*, 25.03.2025 (<https://adevarul.ro/stiri-locale/bacau/imagini-cu-cimitirul-evreiesc-din-bacau-html>).

62 „Comunicat de presa 24 octombrie 2008 privind profanarea mormintelor din Cimitirul Evreiesc” (<https://bit.ly/3VJcEFR>).

lor antisemită⁶³.

Cât de frecvente și cât de ample sunt acțiunile antisemite în România prin comparație cu ce se întâmplă în alte țări? Următoarele sinteze asupra acțiunilor antisemite violente privesc patru state relevante prin politicile lor de combatere a antisemitismului: Franța și Germania, state europene de referință prin sensibilitatea lor față de problematica evreiască; Polonia, relevantă ca stat postcomunist cu o foarte mare populație evreiască înainte de Al Doilea Război Mondial și cu o lungă istorie a antisemitismului; Suedia, țară nordică cu o democrație puternică. M-am oprit la manifestările antisemite din perioada 2012-2022 și separat, la cele din 2023 și 2024.

TABELUL 1: TIPURI DE ACȚIUNI ANTISEMITE ÎNREGISTRATE ÎN FRANȚA, 2012–2022⁶⁴

Sursa : SPCJ, 2013-2023

n.a. = neatribuită

An	Omucideri sau tentative	Violență fizică	Atacuri teroriste sau tentative	Incendiere sau tentative	Degradare și vandalizare	Amenințări într-un loc de cult	Total
2012	6	96	2	2	71	n.a.	177
2013	1	49	0	3	52	n.a.	105
2014	0	108	2	5	126	n.a.	241
2015	31	66	1	0	109	n.a.	207
2016	2	40	0	0	35	n.a.	77
2017	1	29	0	3	64	n.a.	97
2018	1	80	0	3	99	n.a.	183
2019	0	45	0	5	101	n.a.	151
2020	0	44	0	2	54	n.a.	100
2021	0	60	n.a.	3	68	29	160
2022	1	42	n.a.	n.a	48	n.a.	91

Pentru perioada 2023-2024, în care sunt înregistrate urmările conflictului Hamas-Israel, am folosit folosit noi resurse.

În 2023, în Franța au fost înregistrate 1.676 acte antisemite, în creștere substanțială față de anul anterior. În peste 40% din cazuri, ele au constat în violență fizică, cuvinte sau gesturi amenințătoare, pliante și scrisori împotriva unor persoane – 80 de cazuri de violență fizică. Incidentele au avut loc pe întreg teritoriul francez: în 616 orașe sau comune

63 Vezi și remarcă a unui raport militant: În România, antisemitismul nu se manifestă prin atacuri fizice așa cum se întâmplă în alte țări europene”. (MCA România, „RAPORT de MONITORIZARE 2009 – 2014”, p. 108 - <https://antisemitism.ro/wp-content/uploads/2015/05/MCA-Romania-Raport-de-Monitorizare-2009-2014.pdf>).

64 European Union Agency for Fundamental Rights, "ANTISEMITISM IN 2022. OVERVIEW OF ANTISEMITIC INCIDENTS RECORDED IN THE EU", 2023 (https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2023-antisemitism-update-2012-2022_en.pdf).

diferite și în 95 din cele 101 departamente ale Franței⁶⁵.

În 2024 au fost notificate 1.570 de acte antisemite, unele de mare violență: 106 atacuri fizice, între care agresarea Rabinului-șef din Orléans, înjunghierea unui bărbat pe o stradă în Paris în timp ce atacatorul striga sloganuri antisemite, violul antisemit al unei fete de 12 ani. A fost atacată sinagoga La Grande Motte și a fost incendiată sinagoga din Rouen⁶⁶.

Actele antisemite în Franța sunt răspândite pe întregul teritoriu. Între 2020 și 2024 au fost înregistrate 16,337 de acțiuni împotriva evreilor⁶⁷. Unele dintre acestea au avut o gravitate extremă: violuri și uciderea unor evrei.

Frecvența și amploarea acțiunilor antisemite în Germania, perioada 2022-2024⁶⁸

Întrucât metodologiile folosite de organizațiile care înregistrează incidente antisemite sunt semnificativ diferite am folosit pentru cele patru țări alese același Raport al Agenției din 2023. Tipurile de informații diferă în funcție de țară. Pentru Germania am selectat informațiile care oferă o imagine generală, chiar dacă mai puțin bogată decât cele comunicate în cazul Franței.

TABELUL 2: NUMĂRUL DE ACTE DE VIOLENȚĂ MOTIVATE POLITIC CU UN PREZUMAT MOTIV ANTISEMIT ÎNREGISTRAT ÎN GERMANIA, 2012–2022

Sursa: KPMD PMK, 2013–2023

An	De dreapta	De stânga	Ideologie străină	Ideologie religioasă	Neatribuită	Total
2012	37	0	4	n.a.	0	41
2013	46	0	4	n.a.	1	51
2014	32	1	12	n.a.	0	45
2015	30	1	4	n.a.	1	36
2016	32	0	1	n.a.	1	34
2017	29	0	5	1	2	37
2018	49	3	10	4	3	69
2019	62	0	6	3	2	73
2020	50	0	4	1	2	57
2021	40	0	8	8	8	64
2022	62	2	13	2	9	88

65 SPCJ, „Figures for antisemitism in France 2023” (<https://bit.ly/3JIXTQM>).

66 SPCJ, „Les chiffres de l’antisémitisme en France en 2024 (<https://www.spcj.org/antis%C3%A9mitisme/chiffres-de-l-antis%C3%A9mitisme-2024>).

67 Marc Knobel, “Antisemitism in France: A persistent reality in 2024”, ISGAP Flashpoint, March 13 2025 (https://isgap.org/flashpoint/antisemitism-in-france-a-persistent-reality-in-2024/?utm_source=chatgpt.com).

68 European Union Agency for Fundamental Rights, ”ANTISEMITISM IN 2022. OVERVIEW OF ANTISEMITIC INCIDENTS RECORDED IN THE EU”, 2023 (https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2023-antisemitism-update-2012-2022_en.pdf).

În anul 2023, Germania a înregistrat o creștere puternică a incidentelor: 4.782 de incidente, cu vârfuri după 7 octombrie. Saltul de două ordine de mărime față de Tabelul 2 se explică prin faptul că statistica RIAS⁶⁹ a luat în calcul și manifestările online – pe care nu le încadrăm la „acțiuni antisemite violente”. Violența a atins și ea cote importante, precum aruncarea pe 18 octombrie 2023 a două cocktailuri Molotov asupra sinagogii Kahal Adass Jisroel din Berlin.

În anul 2024 au fost raportate 8.627 incidente, o creștere de peste 80%. Un număr dintre ele au avut natura unor manifestări violente: 8 cazuri de violență extremă, 186 de agresiuni și 300 de amenințări⁷⁰.

Frecvența și amploarea acțiunilor antisemite în Polonia, perioada 2012-2024⁷¹

Raportul Agenției a publicat următorul tabel de incidente antisemite selectate de ONG-uri și comunicate către ODIHR.

TABELUL 3: INCIDENTE ANTISEMITE TRANSMISE ODIHR, 2012–2022

Sursa: Date compilate de ODIHR în perioada 2013–2022, cu contribuții ale Asociației „Niciodată din nou”, a Fundației pentru Conservarea Patrimoniului Evreiesc din Polonia, a Comunității Evreiești din Varșovia și a Fundației pentru Dialog Deschis.

An	Atacuri împotriva proprietății	Agresiuni fizice	Amenințări	Total
2012	19	0	1	20
2013	13	0	0	13
2014	16	1	3	20
2015	1	0	0	1
2016	3	0	0	3
2017	2	0	0	2
2018	0	0	0	0
2019	36	2	3	41
2020	14	3	3	20
2021	12	0	6	18
2022	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.

Pentru anul 2023, Asociația Evreiască Cholent indica 894 incidente, marea majoritate online – de unde diferența față de Tabelul 3 - , iar pentru 2024, 1.493 incidente. Un

69 Federal Association of Departments for Research and Information on Antisemitism, "Antisemitic Incidents in Germany 2023" (<https://bit.ly/3VuqlbE>).

70 Federal Association of Departments for Research and Information on Antisemitism, "Antisemitic Incidents in Germany 2024" (<https://bit.ly/3JJSFnT>).

71 În Polonia, cifrele provin în principal din monitorizarea ONG-urilor evreiești și din datele poliției raportate la OSCE/ODIHR.

exemplu de atac violent este cel petrecut 1 mai 2024, când sinagoga Nożyk din Varșovia a fost lovită cu o sticlă cu substanță inflamabilă. (Suspectul reținut era minor.)

În luna iulie 2025, presa a raportat un act de vandalism prin însemnarea cu svastici și inscripții „Palestina” pe un memorial al Holocaustului din Dukla⁷².

Frecvența și amploarea acțiunilor antisemite în Suedia, perioada 2022-2024

TABELUL 4: RAPOARTE ALE POLIȚIEI SUEDEZE PRIVIND ACTE INFRAȚIONALE CU UN MOTIV ANTISEMIT IDENTIFICAT, CLASIFICATE ÎN FUNCȚIE DE INFRAȚIUNEA PRINCIPALĂ, 2012–2022

Sursa: Bră, 2013–2023

Anul	Infrațiuni violente	Amenințări ilegale și molestare non-sexuală	Defăimare	Delicte penale/graffiti	Agitație împotriva unui grup de populație	Discriminare ilegală	Alte infracțiuni	Total
2012	14	87	10	27	79	n.a.	4	221
2013	4	61	20	12	93	n.a.	2	193
2014	12	80	26	54	92	n.a.	2	267
2015	8	127	16	14	102	n.a.	10	277
2016	10	90	10	18	50	n.a.	4	182
2017	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
2018	6	95	22	22	125	2	6	278
2019	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
2020	3	42	13	19	89	0	170	170
2021	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
2022	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.

În anul 2023, s-a produs o creștere accentuată a plângerilor penale împotriva antisemitismului doar între 7 octombrie și 31 decembrie 2023 (Bră, raport interimar). În anul 2024, studiile academice și de drepturile omului indică o expunere crescută a comunităților evreiești la agresuni⁷³.

Incidentele antisemite în România. Cum evaluăm pericolul antisemit în România?

Revin după această trecere în revistă asupra cazului României. Sinteza actuală asupra acțiunilor antisemite violente, perioada 2015-2025 folosește surse oficiale. Raportul Agenției publice numărul incidentelor antisemite înregistrate de Procurorul General de pe

72 Fraidy Moser, "Vandals deface Holocaust memorial in Polish Jewish cemetery with anti-Israel, Nazi graffiti", *The Jerusalem Post*, JULY 14, 2025 (<https://bit.ly/4mNr2Ji>).

73 Swedish Institute for Human Rights, "Exposure of Jewish congregations and associations to antisemitism," 2025 (<https://bit.ly/47xJHUJ>).

lângă ÎCCJ, perioada 2012-2022:

TABELUL 5: NUMĂRUL DE INCIDENTE DE NATURĂ ANTISEMITĂ ÎN ROMÂNIA, 2012–2022

Sursa: Procurorul General de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, 2013-2023

An	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Număr	6	9	12	13	14	22	13	16	18	31	51

Deși analiza are în vedere acțiunile antisemite violente, am sintetizat și frecvența plângerilor privitoare la existența discriminărilor, de natura contravențiilor. Deși nu au gravitatea unor infracțiuni, discriminările spun multe despre statutul unui grup minoritar în societate.

TABELUL 6: CAZURI DE DISCRIMINARE MOTIVATE ANTISEMIT ÎN ROMÂNIA, 2012–2022

Sursa: CNCD, 2013-2023

An	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Nr. cazuri depuse	11	5	12	4	1	6	4	14	15	9	7
Nr. cazuri de discriminare dovedite	6	1	2	4	0	1	2	4	4	2	1
Nr. cazuri de discriminare nedovedite	1	1	4	0	0	1	1	1	0	1	4

Pedepsele prevăzute pentru acțiuni antisemite în legislația Franței, Germaniei, Poloniei, Suediei și România

Unul din principiile politicilor penale este cel de proporționalitate, invocat și de Președintele României în "Contestația" sa. Proporționalitatea înseamnă stabilirea de limite răspunsului penal, cerință a dreptului la un proces corect. Principiul cere ca măsurile punitive să fie potrivite obiectivului propus, între care prevenirea altor infracțiuni și reabilitarea infractorului⁷⁴. Combaterea antisemitismului se supune și ea acestei doctrine a Dreptului penal. Ca urmare, se cere ca mărimea și natura pedepselor penale pentru infracțiuni antisemite, în fiecare țară, să fie în concordanță cu frecvența și amplitudinea comportamentului infracțional.

Tabelul 7 asigură o comparație între severitatea măsurilor penale în România și a celor din țările luate în studiu mai sus. În cazul României am indicat pedepsele din "Legea" care a devenit subiectul dezbaterii juridice, politice și publice în anul 2025.

⁷⁴ Respectarea principiului proporționalității în materie penală asigură justa proporție între gravitatea faptei și pedeapsă și prevenind arbitrariul, asigură o echitate în individualizarea legală a sancțiunilor.

TABELUL 7

România

Tip de infracțiune antisemită	Act normativ aplicabil	Pedeapsă
Inițierea sau constituirea unei organizații cu caracter fascist, legionar, rasist ori xenofob, aderarea sau sprijinirea, sub orice formă, a unui astfel de grup	”Legea”, Art. I (5)	De la 3 la 10 ani și interzicerea unor drepturi
Distribuirea sau punerea la dispoziția publicului, în orice mod, de materiale fasciste, legionare, rasiste și xenofobe	”Legea”, Art. I (6), Art. II (2)	De la un an la 5 ani (7 ani și jumătate dacă fapta este comisă prin intermediul unui sistem informatic) și interzicerea unor drepturi
Cultul persoanelor vinovate de săvârșirea unor infracțiuni de genocid, contra umanității și de război, al persoanelor care au făcut parte din conducerea organizațiilor fasciste, legionare, rasiste sau xenofobe, precum și fapta de a promova, în public, idei, concepții sau doctrine fasciste, legionare, rasiste sau xenofobe	”Legea”, Art. I (9)	De la 3 luni până la 3 ani sau amendă
Negarea Holocaustului, contestarea, aprobarea, justificarea sau minimalizarea lui în mod evident	”Legea”, Art. I (9)	De la 6 luni la 3 ani și interzicerea unor drepturi
Incitare la ură sau discriminare pe criterii religioase/etnice	Cod penal, Art. 369	De la 3 la 10 ani și interzicerea unor drepturi
Vandalism asupra cimitirelor/monumentelor evreiești	Cod penal, Art. 253 (distrugere) + agravant motivul antisemit	Până la 5 ani
Violențe motivate antisemit	Cod penal, art. 193–195 (loviri și vătămări) + Art. 77 lit. h (circumstanță agravantă: motiv discriminatoriu)	Până la 12 ani (dacă e vătămare gravă)

Franța

Tip de infracțiune antisemită	Act normativ aplicabil	Pedeapsă
Asociații sau grupuri care promovează	Art. 32 (Art. 431-13 și urm.).	Posibilitatea dizolvării prin decret guvernamental.
Incitarea la ură, violență sau discriminare pe criterii religioase, etnice sau rasiale	Codul de presă modificat, art. 23	1 an de închisoare și 45 000 € amendă;
Defăimarea publică	Art. 24	1 an de închisoare și 45 000 € amendă
Injuria publică de natură antisemită	Art. 32	6 luni de închisoare și 22 500 € amendă
Negarea Holocaustului (negarea crimelor recunoscute de Tribunalul de la Nürnberg):	Legea Gayssot	1 an de închisoare și 45 000 € amendă
Profanarea cimitirelor, lăcașelor de cult și monumente evreiești	Cod penal Art. 322-1, 322-3	Până la 7 ani închisoare și 100.000 € amendă.

Violențele cu motivație antisemită	Art. 222-13, alin. 1, 5, 6, Cod penal	Până la 5 ani de închisoare și 75 000 € amendă
------------------------------------	---------------------------------------	--

Germania

Tip de infracțiune antisemită	Act normativ aplicabil	Pedeapsă
Incitare la ură împotriva evreilor (Volks-verhetzung)	Codul Penal german (StGB) §130 – „Volksverhetzung” (incitare la ură)	Până la 5 ani închisoare sau amendă
Negarea Holocaustului sau minimalizarea crimelor naziste	StGB §130 alin. 3 și 4	Până la 5 ani închisoare
Simboluri naziste sau materiale de propagandă antisemită (svastica, SS-rune etc.)	StGB §86a – „Folosirea semne unor organizații neconstituționale”	Până la 3 ani închisoare sau amendă
Distribuirea de materiale de propagandă antisemite (pliante, site-uri, muzică neo-nazistă)	StGB §86 – „Propagandamittel verfassungswidriger Organisationen”	Până la 3 ani închisoare sau amendă
Vandalism antisemit asupra sinagogilor / cimitirelor evreiești	StGB §304 – „Beschädigung von Denkmälern” (distrugerea de monumente) + agravant antisemit	Până la 3 ani închisoare (dacă e combinat cu ură rasială, până la 5 ani)
Violențe fizice motivate antisemit	StGB §223 (Lovire) și §224 (Lovire periculoasă) cu motivație de ură	§223: până la 5 ani; §224: până la 10 ani
Asociere în grupări neo-naziste sau organizații antisemite	Legea privind organizațiile (§129 StGB – formarea de organizații criminale) + posibilitatea de interdicere prin Ministerul de Interne	Până la 5 ani pentru participare; până la 10 ani pentru lideri
Discurs antisemit online / pe rețele sociale	StGB §130 (Volksverhetzung) + Legea NetzDG (2017) privind moderarea conținutului	Aceleași pedepse ca §130: până la 5 ani; platformele pot fi amendate până la 50 mil. € dacă nu elimină conținutul

Polonia

Tip de infracțiune antisemită	Act normativ aplicabil	Pedeapsă
Incitare publică la ură pe criterii religioase/etnice/antisemite	Cod penal, Art. 256	Până la 2 ani
Promovarea ideologiilor fasciste/totalitare	Cod penal, Art. 256 alin. 1	Până la 2 ani
Negarea Holocaustului / crimelor naziste	Cod penal, art. 55 din Legea Institutului Memoriei Naționale	Până la 3 ani
Defăimarea publică a unui grup religios (ex. evrei)	Cod penal, Art. 257	Până la 3 ani
Vandalism antisemit asupra sinagogilor/cimitirelor	Cod penal, Art. 288 + motivație de ură	Până la 3 ani
Violențe motivate antisemit	Cod penal, Art. 119 (acte de violență motivate de ură)	Până la 5 ani

Suedia

Tip de infracțiune antisemită	Act normativ aplicabil	Pedeapsă
Incitare la ură împotriva grupurilor (inclusiv evrei)	Cod penal (Brottsbalken) – „Hets mot folkgrupp	2 ani (în formă simplă); 4 ani (în formă gravă)
Negarea Holocaustului (nu e incriminată explicit, dar încadrată ca „hets mot folkgrupp” dacă e antisemită)	Jurisprudență pe baza Codului penal	Până la 4 ani
Afișarea de simboluri naziste	Încadrată ca „hets mot folkgrupp” dacă transmite ură	Până la 4 ani
Vandalism antisemit	Cod penal, capitol 12 (Skadegörelse)	Până la 4 ani
Violențe motivate antisemit	Cod penal, capitol 12 (Skadegörelse)	Până la 10 ani (pentru vătămări grave)

Concluzii privitoare la necesitatea și oportunitatea adoptării ”Legii”

În România, manifestările antisemite violente, cele care motivează cu prioritate intervenția penală, sunt cele mai puțin frecvente comparativ cu celelalte țări luate în comparație. Cercetările sistematice asupra antisemitismului, care afișează rezultate implicând numeroase organizații, an de an, confirmă acest rezultat pe ansamblul Uniunii Europene. Stereotipia susținută de presă sau chiar de către organizațiile specializate pe subiect, că antisemitismul în România ar fi mai prezent decât în lumea occidentală, este dezmințită de fapte. Un astfel de context demonstrează că ”Legea” nu era nici necesară, nici oportună.

Totuși, prin completările și amendamentele introduse de ”Lege”, România dezvoltă un sistem de pedepsire a manifestărilor antisemite din Europa aflat, prin severitate, în fruntea celor mai multe state europene⁷⁵. Această legislație care extinde substanțial sfera acțiunilor sancționabile suferă în privința clarității, preciziei și previzibilității și este aplicată într-un stat cu tradiție în folosirea Codului penal abuziv, inclusiv în înfruntarea politică.

6. Marile amenințări la adresa democrației: moștenitorii național comunismului, atitudinea față de minorități

Sunt autori care subliniază lipsa de consistență a tezei că în România ar exista un

⁷⁵ În România, negaționismul se va pedepsi cu închisoare de la 1 la 3 ani și pierderea unor drepturi fără posibilitatea înlocuirii sancțiunii cu amendă. Nivelul pedepsei pentru negaționism este în marja celorlalte europene. Și în această materie, sistemul sancționator ar trebui adaptat „materiei sociale” specifice. Eliminarea oricărei discuții sub regimul comunist, absența educației istorice până de curând, la care se adaugă opera de negare explicită a unor forțe politice (de la PRM la AUR) vreme de alte decenii explică deruta multor oameni cu privire la Holocaustul din teritoriile unde statul român avea autoritate în al Doilea Război Mondial. Fostele state comuniste care condamna negaționismul l-au extins și cu privire la negarea crimelor regimului comunist, nu și România. (Vezi European Parliament, ”Holocaust denial in criminal law Legal frameworks in selected EU Member States” - [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/698043/EPRS_BRI\(2021\)698043_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/698043/EPRS_BRI(2021)698043_EN.pdf)).

pericol al întoarcerii la comunism. Unul dintre ei o spune cu aplomb: „Toți cei care invocă în replică pericolul extremei stângi în România bat câmpii”⁷⁶. În ciuda faptului că la festivalul „Beach, Please” tinerii au scandat „Ceașescu, Ceașescu”⁷⁷, iar sondajul INSCOP din luna iulie 2025 indică faptul că 66% dintre intervievați îl consideră pe Nicolae Ceașescu un lider bun⁷⁸, nu există niciun scenariu care să împingă lucrurile în această direcție ideologică.

Moștenitorii post-comunismului

Pericolul real pentru democrația din România nu este comunismul, ci *moștenirea național-comunismului* prin mezele lui ceașiste și prin oameni. Un curent de opinie masiv prezent în mass media a pus accentul pe „pericolul neolegionar” la adresa democrației românești, în contextul crizei alegerilor din 2024/2025. Au fost exhibate gesturile ori mesajele care-l invocau pe fostul lider Corneliu Zelea Codreanu. Au fost luate interviuri și aduși pentru aceasta în fața camerelor de vederi liderii „tradționali” ai grupusculor neolegionare, precum Șerban Suru, dovadă a „reînvierii simbologiei naziste”⁷⁹. Au fost amplu publicitate acțiunile penale împotriva celor care-l comemorau pe fostul conducător al Mișcării Legionare din România interbelică și-l laudau pe Ion Antonescu - inclusiv liderii politici Diana Șoșoacă⁸⁰ și Călin Georgescu⁸¹. A fost documentată gruparea „fanilor legionari” din jurul președintelui AUR, George Simion⁸².

Faptele din spatele acestor referiri la fascism sunt reale. În 2024-2025 a crescut frecvența manifestărilor legionare. Raportul INSHR-EW publicat în 2025 documentează acte de profanare, apariția de inscripții grafice stradale cu simboluri și mesaje legionare, neo-naziste și antisemite, amenințările online și fizice cu substrat antisemit din ultimul an. Dar semnificația și proporțiile lor au fost exagerate. Gonflarea pericolului legionar de către presa mainstream și instituții precum CCR marginalizează ceea ce este de supus în primul rând atenției, principalii actori ai pericolului real, concret, pentru democrația românească în anii 2020.

Persoanele cheie ale planului de deturnare a parcursului european al statului român și-au probat identitatea în cursul alegerilor parlamentare și prezidențiale din 2024-2025. Conspirația a fost pregătită cu cel puțin trei ani înaintea alegerilor. Resursele financiare,

76 Petru Clej, „De ce irită critica la adresa lui Nicușor Dan...”

77 „Numele lui Ceașescu, scandat de tineri la festivalul « Beach, Please » ”. Cum au reacționat autoritățile”, *DIGI24*, 13.07.2025 (<https://bit.ly/45PFsm8>).

78 Sondaj de opinie INSCOP Research: „Percepția populației cu privire la regimul comunist. Reperele nostalgice”, iulie 22, 2025 (<https://bit.ly/4mNthMu>).

79 Daniel Grumberg, „Noua Dreapta sau despre reînvierea simbologiei naziste”, *Observator Cultural* Nr. 24, 8 august 2000 (<https://www.observatorcultural.ro/articol/noua-dreapta-sau-despre-reinvierea-simbologiei-naziste/>).

80 Ovidiu Cornea, „Cercetări ale poliștilor după o comemorare a liderului fascist Corneliu-Zelea Codreanu la care a participat și Diana Șoșoacă”, *Europa Liberă România*, 1 decembrie, 2024 (<https://bit.ly/4m7fjnD>).

81 Marco Badea, „A fost deschis dosar penal pe numele lui Călin Georgescu pentru promovarea cultului lui Zelea Codreanu și Ion Antonescu”, *DIGI24*, 08.02.2022 (<https://bit.ly/45ZXS3L>).

82 Mihaela Tănase, „Frățiile legionare din jurul lui George Simion: « Să vă fie frică, naziștii se ridică! »”, *Context*, 8 mai 2025 (<https://context.ro/fratiile-legionare-din-jurul-lui-george-simion-sa-va-fie-frica-nazistii-se-ridica/>).

media și decizionale ale curentului suveranist provin de la rețeaua moștenitorilor național-comunismului și a aventurierilor de conjunctură cu care coabitează⁸³. Mijloacele și scopul antidemocrațiilor români au intrat în rezonanță cu politica regimului Putin, de schimbare a realităților geostrategice de după dezintegrarea Uniunii Sovietice.

Intruziunea, astăzi, a Rusiei, în dezvoltările politice interne, are analogie cu cea de la sfârșitul anilor 1930, când sprijinul financiar și logistic al SS a permis ocuparea de către Horia Sima a unei înalte demnități în stat. Din această poziție a susținut politica militaristă a lui Hitler. Dar analogia se oprește aici. Mișcarea Legionară a exploatat fondul antisemit al populației românești. Nu a existat și nu există un „fond prorus” în România, din contră. Chiar și în condițiile propagandei liderilor „suveraniști”, în luna mai 2025, încrederea populației în Rusia era doar 11,2%⁸⁴. Aceasta înseamnă de cca 5 ori mai puțin decât încrederea în SUA, Marea Britanie și Franța și la jumătatea încrederii în Ucraina. Oponându-se chiar propriului bazin electoral, elitele numite „suveraniste” fac o operă de mercenariat.

În particular, cuplarea grupusculilor neolegionare la putinism este „contra naturii”⁸⁵. Rusia a pregătit pentru acestea narative menite să compenseze fondul antirus prin memele naționalismului din anii 1930, precum protejarea etnicilor români în estul Ucrainei de URSS, între anii 2014 și 2022⁸⁶. O astfel de propagandă nu poate anula ostilitatea împotriva imperiului care „a atacat în urmă cu 30 de ani cel de-al doilea stat românesc, Republica Moldova, ucigând români și ocupând militar, până în ziua de astăzi, Transnistria”⁸⁷. În actualul context, liderii neolegionari sunt la remorca național-comuniștilor. Comunitatea primilor reprezintă o entitate minoră, căci mijloacele de reprezentare, financiare, decizionale și de media care au contat în lovitura de forță a alegerilor din 2024/2025 aparțin moștenitorilor național-comunismului.

Comunitatea „celor care contează” este activă și vizibilă. Prezența lui Adrian Năstase la Beijing, invitat la celebrarea a 80 de ani de la încheierea celui de-Al Doilea Război și fotografia de grup alături de Xi Jinping, Vladimir Putin și Kim Jong-un este un simbol al voinței de a reorienta România spre alianța mondială a autocrațiilor⁸⁸. Adrian Năstase

83 Cazul exponențial este Horațiu Potra, lider al grupării de mercenari care a activat în Congo, acuzat de tentativă la comiterea unor acțiuni împotriva ordinii constituționale, asociat cu gruparea mercenarilor ruși Wagner, apropiat al lui Călin Georgescu. (Narcis Ghiurca, „Cum arată arsenalul ridicat din casa lui Horațiu Potra. Printre armele descoperite se numără și mitraliere”, *Adevărul.ro*, 04.04.2025 (<https://bit.ly/3K1igJ5>).

84 INSCOP, „Sondaj de opinie reprezentativ la nivel național. Încredere în alte țări”, 2025 (<https://bit.ly/47uZzHx>).

85 Petre M. Iancu, „Călin Georgescu securist? Impostor? Și cum a ajuns Păcălin în servicii?”, 30/01/2025 (<https://petreiancu.com/2025/01/30/calin-georgescu-securist-impostor-si-cum-a-ajuns-pacalin-in-serviciii/>).

86 Într-o cercetare din anul 2024 referitoare la narativele rusești promovate pe TikTok-ul românesc, Expert Forum a identificat 1.076 de videoclipuri, cu peste 23 de milioane de vizualizări pe tema apărării de către URSS a românilor din Ucraina (Dorin Luca, „Marile narative rusești promovate pe TikTok-ul românesc”, *AGENȚIA MEDIA A ARMATEI*, 4 octombrie 2024 - <https://presamil.ro/marile-narative-rusesti-promovate-pe-tiktok-ul-romanesc/>).

87 „ÎMPOTRIVA RĂZBOIULUI - ALĂTURI DE ROMÂNII DIN UCRAINA!” (<https://www.nouadreapta.org/actiuni/583-impotriva-razboiului-alaturi-de-romanii-din-ucraina.htm>).

88 A fost prezentă și Viorica Dăncilă, dar semnificația acestei asocieri este puțin clară. (Cristian Oțopeanu, „Reacția lui Adrian Năstase după ce a stat lângă Putin, Xi Jinping și Kim Jong-un: « Cred că MAE nu a înțeles, evenimentul a avut loc la Beijing, nu la Moscova »”, *Libertatea*, 4 septembrie 2025 (<https://bit.ly/3JQE0HB>)).

este exemplul-model al conexiunii dintre regimul comunist, Securitate, serviciile de informații postcomuniste și revanșa suveranistă. Ginere a lui Angelo Miculescu (ministru al Agriculturii între 1969 și 1981 și viceprim-ministru), Năstase a fost trimis în străinătate în anii 1980 pentru a legitima politica lui Nicolae Ceaușescu în domeniul drepturilor omului. După ce în 1982, a participat la prima Adunare a rețelei HURIDOCs, a obținut un acces privilegiat în instituțiile occidentale pe profil⁸⁹.

Adrian Năstase l-a avut superior pe Ristea Priboi, adjunctul șefului departamentului din Direcția de Informații Externe. Acesta se ocupa de postul de radio "Europa Liberă", în perioada în care DIE a organizat atentatul cu bombă la sediul din München al postului, și tentative de asasinare a unor angajați ai postului. După 1990, Ristea Priboi a fost reactivat în cadrul Serviciului de Informații Externe. Adrian Năstase l-a promovat pe fostul agent DIE în poziții cheie: consilier personal, deputat, membru al Consiliilor regiilor de stat, ambii intrând în anchete legate corupție⁹⁰.

Adrian Năstase a promovat-o pe Rodica Stănoiu, ministru al Justiției când Năstase era premier. Informatoarea care raporta înainte de 1989 ofițerului de securitate Marian Ureche, a creat în cadrul ministerului o unitate de informații, Serviciul de Protecție și Anticorupție, cu rolul de a spiona magistrații. În fruntea SIPA l-a pus pe Ureche⁹¹.

Persoanele amintite aparțin unei comunități de interese ale cărei baze au fost puse înainte de anul 1989. Adrian Năstase este un nod în rețeaua de foști membri ai rețelelor de control comunist care susțin suveranismul. Fundația Europeană Titulescu, pe care o conduce, punct de reunire periodică a foștilor ofițeri superiori de securitate, a ajuns un important pivot al propagandei suveraniste. Acolo este invitat Adrian Severin, unul dintre cei mai radicali propagandiști ai regimurilor lui Vladimir Putin și Xi Jinping; ai caricaturizării Occidentului drept „goană exclusivă după profit”, „capitalism specific individualismului protestant”, expresie a „narcisismului frivol caracteristic superputerilor senilizate”⁹².

O probă asupra densității foștilor Înalți ofițeri ai Securității apropiați de Fundația Europeană Titulescu a oferit lansarea în anul 2020 a unui volum al gen. (r) Vasile Mălureanu⁹³. Alături de Adrian Năstase participau la eveniment Ristea Priboi și apropiații

89 Privitor la intrarea lui Adrian Năstase în rețeaua HURIDOCs, vezi Hans Thoolen, „A biased history of HURIDOCs. A personal reflection about HURIDOCs's history on the occasion of the 20th anniversary”, 3 May 2003 (<https://huridocs.org/2003/05/a-biased-history-of-huridocs/>). Bibliografia lui indică că a fost Membru fondator al Sistemului Internațional de Informare și Documentare asupra Drepturilor Omului (HURIDOCs), Londra 1982,

Coordonator de studii la Institutul Internațional pentru Drepturile Omului din Strasbourg (1984) și Membru al Societății Franceze de Drept Internațional, Paris (începând cu anul 1984) – „Biografie” (<https://adriannastase.ro/despre/comment-page-6/>)

90 Copiii lui Ristea Priboi sunt miliardari („Copii bogatasilor romani, miliardari la 30 de ani”, *Hotnews*, 17 august 2004 (<https://hotnews.ro/copii-bogatasilor-romani-miliardari-la-30-de-ani-830900>)).

91 Marius Oprea, „Istoria scandalului SIPA sau Tranziția după Ureche (II)” *Observator Cultural* Nr. 175, 8 iunie 2017 (<https://www.observatorcultural.ro/articol/istoria-scandalului-sipa-sau-tranzitia-dupa-ureche-ii/>).

92 Adrian Severin, „Cutremur geopolitic la Tianjin”, 5/09/2025 (<https://www.cristoiublog.ro/cutremur-geopolitic-la-tianjin/>).

93 Volumul *Cultura și elitele române sub comunism, din perspectiva Securității (1964-1989)* a fost lansat la 22 ianuarie 2000. Cu patru ani în urmă, Fundația Europeană Titulescu fusese gazda unui alt volum al gen. (r) Vasile Mălureanu, *În apărarea ordinii constituționale. Perspectiva unui ofițer de informații* (10 martie 2016). Principalul invitat-comentator atunci a fost gen (r) Filip Teodorescu, fost inculpat pentru crimele de

acestui, un număr atât de mare generali de informații încât, nota cineva din sală, este improbabil să-i vezi vreodată adunați. A fost prezent și gen. maior (r) Radu Theodoru, implicat în complotul investigat de DIICOT, al unei lovituri de stat în favoarea Rusiei prin intermediul lui Călin Georgescu⁹⁴.

Această lume a moștenitorilor național-comunismului influențează sistemul de justiție, sistemul universitar și sistemul politi. Magistrații au exonerat Securitatea de crimele înfăptuite la Revoluție în ciuda probelor indubitabile privind acțiunea ei de readucere la putere a lui Nicolae Ceaușescu, după acestuia în ziua de 22 decembrie 1989⁹⁵. Foștii piloni ai aparatului de represiune comunist au reușit să determine Înalta Curte de Casație și Justiție să susțină că după 1965, represiunea organizată de securitate nu mai avea caracter sistematic, nu se exercita prin controlul informativ al „întregii populații active” și nu exista „un conflict (adversități) între autorități și populație sau parte din aceasta ... pe diverse motive”⁹⁶.

Pentru puterea comunității moștenitorilor național-comunismului în sistemul universitar este pilduitoare prezența lor în Universitatea ”Lucian Blaga” din Sibiu. Aici a fost creată Facultatea de Științe Politice, Relații Internaționale și Studii de Securitate unde au predat Corvin Lupu, Cristian Troncotă, Doru Viorel Ursu, George Cristian Maior, Sergiu Medar, Anghel Andreescu, Costică Voicu, Eugen Bădălan, Gheorghe Popa și alții din aceeași categorie de oameni activi în structurile militare de dinainte de 1989 și după anul de răscruce⁹⁷.

Legăturile acestor oameni importanți în Securitate și apoi în serviciile de informații postdecembriste cu mișcarea suveranistă au fost uneori mai discrete, alteori au apărut într-o puternică lumină. Corvin Lupu, membru de Onoare al Cadrelor Militare în Rezervă și în Retrageră din structura centrală a Serviciului Român de Informații și col. (r) Cristian Troncotă, fost decan la Facultatea de Informații din cadrul Academiei Naționale de Informații, l-au promovat pe Călin Georgescu, susținându-i activitatea și ideologia⁹⁸.

la Timișoara.

94 Grigore Dobrițoiu, „Cine este Radu Theodoru, generalul de 101 ani, cercetat de DIICOT pentru trădare și grup infracțional organizat. Apologia regimului Antonescu și declarații antisemite”, *Ziare.Com*, 6 martie 2025 (<https://bit.ly/4m4zPoW>). Generalul maior (r) Radu Theodoru apare în penultima fotografie postată de Fundație (<https://bit.ly/4mQBJdR>).

95 Vezi în primul rând Andrei Ursu, Roland Thomasson în colaborare cu Mădălin Hodor, *Trăgători și mistificatori. Contrarevoluția Securității în decembrie 1989*, Polirom Iași, 2019 versus Cătălin Luca Pițu, *Ruperea blestemului. Revoluția română din decembrie 1989*, Litera, București, 2024.

96 În acest proces erau inculpați foștii ofițeri de securitate Pârvolescu Marin și Hodiș Vasile, fostul ministru de Interne Homoștean George și șeful DSS, Tudor Postelnicu (Decizia de achitare nr. 238/A din 27 iulie 2023 - <https://gh-ursu.org.ro/achitare.ICCJ.Valerica.Voica.pdf>). Martorii pe dizpoziția cărora s-au bazat judecătorii Înaltei Curți au fost foștii ofițeri de securitate Aurel Rogojan și Vasile Mălureanu.

97 Lucian Giura, „Profesorul Corvin Alexandru Lupu, la 70 de ani”, *Tribuna*, 31 ianuarie 2023.

(<https://www.tribuna.ro/profesorul-corvin-alexandru-lupu-la-70-de-ani/>). Aproape toți cei aflați pe lista de profesori ai masteratelor de Securitate ai Universității ”Lucian Blaga” din Sibiu au fost acuzați de acte de corupție și au jucat roluri nefaste la revoluție ori ulterior. Eugen Bădălan a coordonat acțiunile unui regiment dislocat la Timișoara implicat în împușcarea a 67 de oameni, dintre care 20 au murit (<https://bit.ly/3HdypKB>). Există documente care indică participarea lui Costică Voicu la incinerarea cadavrelor de la Timișoara (Horia Tabacu, „Costică Crematoriu”, *Ziua*, 15 noiembrie 2000). Doru Viorel Ursu i-a acordat lui Corneliu Vadum Tudor, în 1991, premiul Ministerului de Interne.

98 Vezi <https://bit.ly/3UXZAfp> și <https://bit.ly/4ozUVot>.

Pentru conexiunea mișcării politice suveraniste cu rețeaua de putere a structurilor militare comuniste o referință este cariera generalului (r) Mircia Chelaru. Această figură reprezentativă a partidului AUR era în 1990 director al Diviziunii III de contraspionaj al SRI cu atribuții în supravegherea activităților iredentiste⁹⁹. Mircia Chelaru a lansat un apel definitoriu pentru suveraniști, care cerea „controlul resurselor naturale” și refacerea patrimoniului național prin „necesară confiscare”¹⁰⁰. Apelul a fost susținut de organizații ale veteranilor și de sute de militari în retragere sau în rezervă. „Lista lui Chelaru” conține numele unor oameni aflați zeci de ani în funcții de conducere ale structurilor militare ale statului¹⁰¹.

Mijloacele de comunicare suveraniste sunt în primul rând rețelele sociale. Un număr de bloguri cu acest profil aparțin unor ziariști cunoscuți și pentru colaborarea lor cu Securitatea¹⁰². Alții dețin ziare cu tradiție¹⁰³. Este semnificativă punerea presei la dispoziția AUR după o lungă carieră în serviciul PSD. Cozmin Gușă, secretarul general al PSD între 2001 și 2003, a transformat Realitatea PLUS într-o porta voce a AUR și a lui Costin Georgescu¹⁰⁴. Acest post de televiziune a încălcat deontologia în campania făcută lui Călin Georgescu într-o măsură care a determinat CNA să-l sancționeze¹⁰⁵. Sebastian Ghiță, apropiat al unor ofițeri din conducerea SRI, deputat între 2012 și 2016 pe lista PSD, face propaganda AUR prin televiziunea fondată de el, România TV.

99 Mircia Chelaru a organizat (non)intervenția Armatei la evenimentele de la Târgu Mureș din 19-21 martie 1990. El a fost condamnat penal definitiv, după ce a prejudiciat fondul locativ al Armatei.

100 Cezar Amariei, „Armata AUR | Sute de ofițeri susțin un apel pentru naționalizare, limitarea drepturilor străinilor și apărarea 'fondului biologic sănătos'”, *Europa : Liberă România*, 7 noiembrie, 2023 (<https://bit.ly/4eWhPLF>).

101 Conform documentării lui Cezar Amariei: Asociația Națională a Cadrelor Militare în Rezervă și în Retrageri „Alexandru Ioan Cuza”, Asociația Diplomaților Militari în Rezervă și în Retrageri „Alexandru Ioan Cuza”, Liga pentru Apărarea Drepturilor Pensionarilor Militari, Asociația Ofițerilor în Rezervă din România, Forumul Militarilor în Rezervă și Retrageri. Între numele sonore din „lista lui Chelaru” se află: gen. maior (r) Mihaiu Mărgărit - fostul șef al Direcției de Informații Militare din Statul Major General al Armatei României; gen. (r) Adrian Costache - a făcut parte din elita Serviciului de Protecție și Pază și s-a ocupat aproape 30 de ani de securitatea șefilor de stat; gen. (r) Laurențiu Roșu, comandant al CSA Steaua în perioada mai 2000 – iulie 2003; gen. de brigadă (r) Ioan Oscar Beneș, fost șef al Casei de Pensii, fost candidat al PD la Primăria Constanța; gen. (r) Petre Botezatu Enescu, numit în 2003 prefect al Capitalei; gen. de brigadă Dan Plăvițu, fost șef al Direcției Informații Militare; gen. în retragere Ion Aurel Stanciu, fost șef al Biroului atașați militari din Direcția de Informații Militare, fost șef al flotilei aeriene și director general al ROMATSA, secretar de stat la Ministerul Transporturilor; gen. de brigadă (r) Aurel Cazacu, fost director general al Direcției Generale din Industria de Apărare și Probleme Speciale, gen. de brigadă STS (r) Nicolae Fugulin – condamnat cu suspendare pentru decontări fictive și pentru că a luat șpagă sticle de băutură pentru promovarea în funcție a soției unui prieten; gen. (r) retragere Constantin Năstase, fost șef al Direcției Financiare din MAPN, condamnat la 2 ani, 2 luni și 20 de zile de închisoare cu suspendare în dosarul „case pentru generali”.

102 Blogurile lui Ion Cristoiu (<https://www.youtube.com/@CristoiuTv>), Sorin Roșca Stănescu (<https://sorinroscastanescu.ro/>) ș.a.

103 La data primirii manuscrisului, Cornel Nistorescu era proprietarul ziarului Cotidianul.

104 Inițial, canalul de televiziune se numea România TV. Între timp s-a schimbat și acționariatul televiziunii. Fiul lui Cozmin Gușă, Andrei-Cosmin Gușă, a fost ales deputat în 2024 pe listele S.O.S. România.

105 Decizia CNA nr. 88 din 26.02.2025 privind amendarea cu 200.000 lei a postului Realitatea Plus (https://www.cna.ro/IMG/pdf/Decizia_88-2.pdf).

Rețeaua de moștenitori ai național-comunismului care a asigurat ascensiunea AUR, S.O.S. și POT rezultă din convergența unor interese de putere și economice și este infiltrată în pozițiile cheie ale instituțiilor de putere din România. Acești oameni mizează pe un control autoritar al statului. Ei reprezintă marea amenințare la adresa democrației românești pusă în lumină de alegerile din anii 2024-2025.

Călin Georgescu și ceilalți lideri suveraniști fac conexiunea moștenitorilor național-comunismului cu regimul lui Putin¹⁰⁶. A fost documentat faptul că George Simion s-a întâlnit cu ofițeri GRU în Republica Moldova și a dus acolo o campanie anti-ucraineană¹⁰⁷. Diana Șoșoacă are periodic întâlniri la Ambasada Rusiei și a devenit o propagandistă a mesajelor ei¹⁰⁸. *Anamaria Gavrilă, lidera POT*, duce o continuă propagandă anti-Ucraina. Toți au preluat narativul regimului Putin în privința Uniunii Europene și a războiului din Ucraina. Relațiile apropiate ale anturajului lui Călin Georgescu cu oameni care lucrează pentru regimul Putin în România sau în alte țări a fost și el documentat¹⁰⁹.

Efortul considerabil al regimului lui Vladimir Putin de a-și extinde influența în fostele țări comuniste, nostalgie pentru puterea URSS de altă dată, este un pericol concret, redutabil. Autocratul Putin lucrează la constituirea unor guverne „după chipul și asemănarea sa” putând împinge regiunea spre un autoritarism cu tendințe fasciste¹¹⁰, nu spre comunism. Pentru a influența alegerile, în anul 2024 au fost lansate peste 85.000 de atacuri cibernetice asupra infrastructurii informatice care găzduia serverele pentru alegerile prezidențiale. Operația derulată în favoarea candidatului Călin Georgescu a fost coordonată de Serviciul de Informații Externe rus. Serviciul pregătise susținerea unui candidat suveranist menit, printre altele, să oprească ajutorul dat de România, Ucrainei, începând cel puțin cu anul 2023¹¹¹.

Orientarea prorusă a liderilor suveraniști face ca motivația introducerii unui regim autoritar în România să fie asociată cu așezarea României într-un alt spațiu geopolitic, contrar celui european și euroatlantic actual. Puternicele interese autohtone pentru putere și de ordin economic converg cu cele regionale ale Rusiei. Acestea sunt forțele de anvergură care amenință democrația în România, nu credințe ideologice, fie ele și fasciste, care joacă rolul unui instrument conjunctural. Antisemitismul este mai curând un decor,

106 Există argumente substanțiale în a aprecia că principalul vârf de lance al ascensiunii suveranismului în România, Călin Georgescu, „e creația serviciilor românești, cu legături și în Armată”. (Ștefan Borcea, „« Călin Georgescu e creația serviciilor românești » cu legături și în Armată, crede istoricul Armand Goșu”, *Adevărul.ro*, 8.03.2025 - <https://adevarul.ro/stiri-interne/evenimente/calin-georgescu-e-creatia-serviciilor-romanesti-2427119.html>). Faptul arată cât de adânc sunt penetrate serviciile de informații românești de agenții Rusiei.

107 Faptul a determinat Republica Moldova să-l numească pe George Simion *persona non grata* („Motivele pentru care George Simion are interdicție în Ucraina. Guvernul României a publicat răspunsul autorităților de la Kiev”, *Euronews*, 16/11/2024 (<https://bit.ly/4mRbmok>)).

108 David Leonard Bularca, „Diana Șoșoacă, o nouă vizită la Ambasada Rusiei. Ce asigurări susține că i-a dat trimisul lui Putin la București”, *Hotnews*, 12 iunie 2025 (<https://bit.ly/4mVqhxU>).

109 Maria Moiş, „Legătura cu Rusia a lui Călin Georgescu. Ce scoate la iveală expulzarea a doi oficiali ruși din România”, *Euronews*, 05/03/2025 (Maria Moiş, „Legătura cu Rusia a lui Călin Georgescu. Ce scoate la iveală expulzarea a doi oficiali ruși din România”, 05/03/2025 (<https://bit.ly/3i8CTIT>)).

110 „Rusia [...] este condusă de un regim care prezintă trăsături clare ale fascismului”. Petru Clej, „De ce irită critica la adresa lui Nicușor Dan...”

111 Conform Mediapart, Serviciul Român de Informații a atribuit atacul cibernetic grupului APT29, o unitate de hackeri ai SVR (Matthieu Suc, « Les services secrets roumains accusent le Kremlin... »).

dacă este să-l comparăm cu celelalte puteri antidemocratice.

Minoritățile și siguranța societală

Stabilitatea democrației este și o temă a siguranței societale în dependență de statutul minorităților. Imediat după Revoluție, național-comuniștii au luptat pentru supraviețuire incitând fobiile sociale: amenințarea maghiarilor și Ungariei pentru integritatea României, destructivitatea socială a romilor și antipatia antisemită. Securitatea avusese strategii în detaliu elaborate de obținere a fidelității față de regim prin incitare antiminoritară. Reacția internațională la incitări antisemite precum cele încurajate de Securitate prin intermediul scriitorilor de la revista *Săptămâna* (Eugen Barbu și Corneliu Vadim Tudor), ori Ion Lăcrănjan, au oprit astfel de manifestări¹¹². În schimb, în cazul maghiarilor, incitățile au avut loc sistematic¹¹³. Arhiva Securității, accesibilă după anul 2000, demonstrează o adevărată dresare a ofițerilor de securitate în atitudini antimaghiare și antisemite¹¹⁴.

Explozia de violență de la Târgu Mureș, 19-21 martie 1990, în care au murit 5 oameni iar alte sute au fost răniți a devenit referința pentru grozăviile la care poate duce conflictul interetnic și manipularea lui. Au urmat incitări antimaghiare grave, ani la rând, reduse la hărțuiri începând cu anul 1996, prin intrarea UDMR la guvernare și apoi prin realizarea coaliției parlamentare tacite, PSD-UDMR, în 2001. Aderarea României la UE în anul 2007 și transparentizarea completă a graniței cu Ungaria a schimbat încă o dată, pozitiv, contextul în care se derulează relațiile dintre români și maghiari. Totuși, în continuare, minoritarii maghiari sunt supuși unor hărțuiri în administrația locală, în sistemul școlar, în justiție, simbolic (precum retragerea distincției de stat acordată lui László Tőkés de către fostul președinte Klaus Iohannis¹¹⁵). Și în anul 2025, o persoană poate suferi un atac fizic întrucât vorbește în maghiară, pe stradă, la telefon¹¹⁶.

Militanții suveraniști au fost implicați în acțiuni grave cu caracter antimaghiar. În

112 Conlucrarea cu Securitatea a lui Eugen Barbu și Corneliu Vadim Tudor nu avea nevoie de deschiderea arhivelor pentru a-i considera instrumente dovedite ale Securității. În cazul lui Ion Lăcrănjan, accesul la dosarele ajunse la CNSAS au completat bănuiele. (Vezi Gabriel Andreescu, *Cărturari, opozanți și documente. Manipularea Arhivei Securității*, Polirom, Iași, 2013, p. 206, n. 30 - https://www.revistadrepturileomului.ro/assets/books/2013_Carturari%20opozanti%20si%20documente.pdf).

113 Încurajez citirea unui text formidabil pe acest subiect, accesibil pe Internet, intitulat „Valahus Viator”, difuzat de postul de radio Europa Liberă la 1, 8 și 15 martie 1987 (Mihnea Berindei, Gabriel Andreescu, *Ultimul deceniu comunist. Scrisori către radio Europa liberă. II. 1986-1989*, Polirom, Iași, 2014, pp. 65-81 - https://www.revistadrepturileomului.ro/assets/books/2014_Ultimul%20deceniu_86-89.pdf).

114 Manifestările antisemite de sorginte securistă s-au manifestat și după 1990, până astăzi. Dintr-o lungă serie, vezi articolul lui Corvin Lupu, antisemit „Fapte istorice ignorate ale României contemporane și marote din scrierile oficiale. Eseu (20)”, *Revista ART-EMIS*, 19 ianuarie 2025 (<https://bit.ly/47ykFEX>). Ion Coja, autorul unora dintre cele mai grozave texte antisemite publicate în România după 1990, a fost colaborator „elaborat” al Securității, folosit în supravegherea lui Iosif Constantin Drăgan. În 1990 a devenit președintele Vetrei Românești, filiala București. Ion Coja are un profil exemplar pentru categoria „moștenitor al național-comunismului” (Gabriel Andreescu, „Ion Coja – Cornel Dinu. O poveste cu Securitatea”, *Contributors.ro*, 22.08.2020 - <https://www.contributors.ro/ion-coja-cornel-dinu-o-poveste-cu-securitatea/>).

115 Előd Kincses, „Cauzele Tokes (nr. 1 și nr. 2) c. României. Răspuns la Întâmpinare”, *NRDO* nr. 1, 2020, pp. 129-133.

116 Cătălina Sîrbu, „Scene șocante pe o stradă din Cluj-Napoca. O femeie a fost agresată pentru că vorbea maghiară la telefon. Nu a fost un incident singular”, *Ziare.Com*, 8 septembrie 2025 (<https://ziare.com/femei-agresate/maghiara-telefon-cluj-napoca-1963182>).

2019, George Simion a participat la înfruntările de la cimitirul maghiar din Valea Uzului. A fost unul dintre militanții cei mai activi în incitarea menită să ducă la confruntări între români și maghiari. Raportarea statului româ la maghiarii din România va rămâne și în viitor un element sensibil al păcii sociale.

În anii 1990, romii au fost supuși violențelor sociale. Sintetizez cu acest citat din Raportul Human Rights Watch din anul 1991:

Ura și violența etnică împotriva Țiganilor în România au fost escaladate dramatic după revoluția din 1989. În ultimele 20 de luni, aproape că nu a trecut o lună întreagă fără să fie atacată o altă așezare de țigani. Casele Țiganilor au fost aprinse, bunurile le-au fost distruse, au fost alungați din sate iar în anumite regiuni nu li s-a permis să se întoarcă la casele lor. Cel puțin cinci țigani și-au pierdut viața în timpul violențelor săvârșite de mulțime. Mulți au fost bătuți. Cu toate acestea, avem de a face cu un eșec absolut al autorităților române de a investiga și aduce în instanță pe cei responsabili pentru aceste violențe.¹¹⁷

Contextul socio-politic a evoluat încet-încet față de începutul anilor 1990. Dar și în anul 2001, un Raport al Centrului European pentru Drepturile Romilor aprecia și că „în prezent situația romilor din România rămâne una deplorabilă”¹¹⁸. Lucrurile au evoluat și din 2001, iar uneori pașii au fost substanțiali. Statul român a elaborat acte normative și politici destinate îmbunătățirii situației romilor, materiale, sociale și simbolice. Totuși, numărul considerabil de cazuri de discriminare¹¹⁹ și cauzele ajunse la CEDO în care România a fost condamnată pentru încălcarea unor drepturi ale romilor demonstrează că relația dintre populație, dintre autoritățile române și romi constituie un subiect nevralgic al democrației românești.

Cercetările existente arată că amenințările societale la adresa democrației românești apar în relațiile populației cu maghiarii și romii. Experiența sugerează că și astăzi, acest tip de sensibilități etnice pot fi manipulate până la a se ajunge înfruntări cu morți și răniți.

7. Antisemitismul în România postcomunistă: în principal un antisemitism al discursului

În anii 1990, discursul antisemit a fost unul din mijloacele folosite de partidele extremiste pentru a obține capital electoral. S-a distins în acest sens Partidul România Mare. Barometrele de opinie arată fundalul antisemit folosit de aceste partide (PRM, PUNR, dar meme antisemite au colorat și discursul altor formațiuni politice). Sondaje privitoare la atitudinile față de minorități au fost făcute sistematic cel puțin de la jumătatea

¹¹⁷ Vezi Human Rights Watch, *Destroying Ethnic Identity: The Persecution of Gypsies in Romania*, New York: A Helsinki Watch Report, septembrie 1991.

¹¹⁸ Centrul European pentru Drepturile Romilor, „Stare de impunitate: Încălcarea drepturilor omului – cazul romilor din România”, Rapoarte Naționale - Seria nr. 10, Septembrie 2001.

¹¹⁹ Vezi sintezele de jurisprudență CNCD, elaborate de Liliana Ene pentru *Noua Revistă de Drepturile Omului*, începând cu jurisprudența din anul 2011 (Liliana Ene, „Sinteza jurisprudenței CNCD. Criteriul rasă și etnie – 2011-2015”, *NRDO* nu 3, 2027, pp. 41-101 - https://www.revistadrepturileomului.ro/assets/docs/2017_3/NRDO%202017_3_ene.pdf).

anilor 2000. Din anii 2010 a crescut calitatea lor. Cercetările arată că într-o ierarhie a ostilității, populația evreiescă ocupă poziția a treia, după romi și maghiari. Atitudinea față de germani este mai curând pozitivă. Anexa 1 sintetizează concluziile sondajelor de opinie din anul 2015 până în anul 2025.

În sensul de mai sus, chiar în primul deceniu 1990, și ulterior, până astăzi, antisemitismul a fost în România, esențial, o politică a discursului. *Nu se cunosc în acești 35 de ani atacuri fizice asupra evreilor care să fi dus la pierderea vieții sau la rănire*. Și numărul incidentelor grave, precum profanările și distrugerile de cimitire și monumente și înscrisiunea în spațiul public a unor însemne naziste este redus comparativ cu statele din vestul Europei, fapt de altfel recunoscut de actorii internaționali¹²⁰.

Legislația și mai general politica dedicată combaterii antisemitismului este astăzi, în România, mai amplă prin comparație cu alte pericole societale¹²¹. O perioadă, imediat după Revoluție, subiectele grave ale memoriei precum lunga discriminare a comunității evreiești în istoria statului român și Holocaustul din Transnistria au fost marginalizate în dezbaterea publică. Începând cu anii 2000, tema combaterii antisemitismului a devenit o politică în expansiune. Prima normă care a sancționat manifestările antisemite fără caracter penal a fost Ordonanța nr. 137/2000, funcțională din momentul creării CNCD, la 1 august 2002. În anul 2002 a fost adoptată Ordonanța de Urgență nr. 31/2002 privind interzicerea organizațiilor, simbolurilor și faptelor cu caracter fascist, legionar, rasist sau xenofob și a promovării cultului persoanelor vinovate de săvârșirea unor infracțiuni de genocid contra umanității și de crime de război. În anul 2003 a fost înființată Comisia Internațională pentru Studiarea Holocaustului în România, al cărei *Raport final* a devenit la nivel practic, normă în interpretarea problematicii antisemitismului în România.

În anul 2005 a fost constituit Institutul Național pentru Studiarea Holocaustului din România "Elie Wiesel". A urmat, în anul 2016, găzduirea Reuniunii Plenare de la București a Alianței Internaționale pentru Memoria Holocaustului, unde s-a adoptat un act cu acoperire universală, *definiția de lucru a antisemitismului*. În anul 2018 a fost amendată Ordonanța 31/2002, făcând-o mai strictă, și s-a adăugat Legea privind combaterea antisemitismului. În anul 2021 a fost adoptată Legea nr. 276/2021 prin care *Istoria Evreilor. Holocaustul* a devenit disciplină școlară, parte a trunchiului comun, prevedere aplicată prin Ordin al Ministerului Educației în anul 2023¹²².

Acești pași normativi au fost însoțiți de politici publice ale Executivului¹²³ și de participarea Președintelui și Guvernului la acțiuni internaționale pe subiectul antisemitismului¹²⁴. Se adaugă campania continuă, practic zi de zi, la nivel internațional,

120 U.S. Department of State, 2023 Report on International Religious Freedom: Romania (<https://www.state.gov/reports/2023-report-on-international-religious-freedom/romania/>).

121 Ea nu are dimensiunea economică prezentă, atât de motivat, în cazul politicilor de îmbunătățire a situației romilor.

122 Vezi <https://ier.gov.ro/traduceri/drepturile-omului/combaterea-antisemitismului/>.

123 Precum Planul de Acțiune din 13 mai 2021 al Strategiei naționale pentru prevenirea și combaterea antisemitismului, xenofobiei, radicalizării și discursului instigator la ură, aferentă perioadei 2021-2023 (<https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/242373>). În anul 2024, Ministerul Afacerilor Externe și Institutul European din România au semnat un protocol de promovare a traducerilor menite să combată antisemitismul

124 2019: Participarea premierului Viorica Dăncilă la Conferința internațională Perspectiva unei viitoare

instituțional și amplu în fața opiniei publice, de combatere a antisemitismului. Istoria antisemitismului și practica combaterii lui au devenit factori centrali ai vieții sociale.

8. Inadecvări ale sistemului de combatere a antisemitismului. Transformarea lui într-un aliat al moștenitorilor post-comunismului

Seria de politici menite să combată antisemitismul din România ar fi putut servi unui efort umanist. Dar o serie de inadecvări aveau să aibă consecințe contrare..

Comisia Internațională pentru Studierea Holocaustului în România și *Raportul ei final* a avut voința ca portretul făcut de ea evoluției politice a României și al antisemitismului istoric să reprezinte o „istorie normativă”¹²⁵. În timp, autoritatea *Raportului* a transformat analize culturale care atingeau problematica antisemitismului într-un subiect al blamului public¹²⁶.

Comisia a susținut un principiu care avea să destabilizeze politica memoriei în România: deși încălcau principii elementare de Drept, procesele de după Al Doilea Război Mondial nu trebuie contestate¹²⁷. Principiul va deveni terenul de confruntare a memoriilor colective.

În anul 2005 a fost înființat Institutul Național pentru Studierea Holocaustului din România „Elie Wiesel”. Cel care conduce instituția și principalul lui colaborator extern au fost propagandiști ai regimului comunist și provin din familii care au servit stalinismul¹²⁸. În anul 1990, când pregătea reprimarea Pieții Universității declarând-o „încercare de rebeliune de tip legionar” și făcea apel la „un front comun împotriva acestor elemente de tip fascist, de tip legionar”, țintind simultan să dea o lovitură de grație formațiunilor civice și politice contestate, Ion Iliescu a folosit această veche gardă¹²⁹.

strategii privind prevenirea și lupta împotriva antisemitismului, rasismului, xenofobiei, radicalizării și discursului de ură (<https://bit.ly/4n5A5ov>);

125 Vezi pentru detalii, Gabriel Andreescu, „Câteva noțiuni din Raportul final al Comisiei Wiesel”, *NRDO* nr. 2, 2014, pp. 31-40.

126 Interpretarea făcută de Marta Petreu scrierilor cu conținut antievreiesc ale lui Mihai Eminescu a atras amenințări publice ale unor militanți evrei. Profesoara universitară a argumentat că Eminescu nu a fost niciodată antisemit, întrucât antisemitismul presupune o atitudine irațională de neacceptare a evreilor indiferent de condiții. Eminescu ar fi fost de fapt un anti-israelit motivat național și economic, cu obiecții la adresa evreilor, dar acceptând prezența lor în România (Gabriel Andreescu „Insolența amenințărilor lui Peter Manu. Victima: Marta Petreu”, *Contributors.ro*, 14.02.2022 (<https://www.contributors.ro/insolenta-amenintarilor-lui-peter-manu-victima-marta-petreu/>)).

127 *Raport final*, pp. 319-339 (https://www.inshr-ew.ro/ro/files/Raport%20Final/Raport_final.pdf.pdf).

128 Vezi și Gabriel Andreescu, „Noi date despre discreditarea disidentului Mihai Botez. Moștenirea ideologică a lui Virgil Iovanid”, *Observator Cultural* Nr. 1176, 7/09/2023 (<https://www.observatorcultural.ro/articol/noi-date-despre-discreditarea-disidentului-mihai-botez/>).

129 Partidelor istorice li s-au devastat sediile și au fost acuzate în presă că tipăresc bani, ascund droguri ș.a. Pentru citate, vezi Cătălin Ranco Pițu, *Mineriada s-a născut la Revoluție. Evenimentele din 13-15 iunie 1990*, Litera, București, 2025, p. 135. Președintele Ion Iliescu l-a numit pe fostul ideolog Radu Florian în fruntea Institutului de Teorie Socială în virtutea unei istorii comuniste similare. Radu Florian va propaga acuzațiile președintelui Iliescu la adresa Pieței Universității în presa de stânga internațională. Din poziția de cercetător la Institutul de Teorie Socială, Alexandru Florian va ajunge la cea de director științific la Institutul Social-Democrat „Ovidiu Șincai” al PSD și mai departe la Institutul „Elie Wiesel”, pe care-l va

În mesajele destinate Occidentului, Directorul Institutului "Elie Wiesel" a condamnat explicit, în numele Institutului, *anticomunismul*¹³⁰. Cooperarea strânsă a Institutului "Elie Wiesel" cu Centrul de Monitorizare și Combatere a Antisemitismului în România¹³¹ (MCA România) punctează logica din spatele unor conexiuni paradoxale. MCA România a primit sponsorizări de la fostul ofițer de Securitate George Constantin Păunescu, un multimiliardar al cărui imperiu financiar a fost creat după 1990 întrucât colegii controlau instituțiile¹³². Fiul său, Bobby Păunescu, finanțează și promovează partidul AUR și pe liderul acestuia, George Simion¹³³. Aceste asocieri par ireconciliabile. Sunt posibile, întrucât implică moștenitorii celor care au servit comunismul.

Prin atitudinile și comportamentele celor care contează în viața instituției, Institutul Național pentru Studierea Holocaustului din România "Elie Wiesel" trivializează crimele comunismului, creând o criză în politica memoriei a statului român.

Adoptarea în anul 2016 în cadrul unei Reuniuni Plenare ținută la București a definiției de lucru a antisemitismului demonstrează încă o dată puterea lobby-ului internațional în România. De-a lungul timpului, acest tip de receptivitate a contribuit la modernizarea societății românești. Însă definiția de lucru a antisemitismului are excese care aveau să fie subliniate și de importante organizații evreiești¹³⁴, și de către Curtea de la Strasbourg¹³⁵, și de către parlamentari europeni.¹³⁶ Vulnerabilitățile sistemului român de justiție poate genera folosirea abuzivă a acestei „contribuții” conceptuale.

„Legea” pare să fi fost gândită ca să atingă țintele stabilite de conducerea Institutului "Elie Wiesel", în special, lupta cu memoria personalităților culturale ori politice pe care regimul comunist le-a ucis sau cărora le-a distrus viața. Exemplul flagrant este cel al eforturilor considerabile făcute de INSHR-EW de eliminare a numelui lui Mircea Vulcănescu din spațiul public. Acestea s-au lovit de dificultăți până acum insurmontabile. Eduard Jurgen Prediger observa într-un articol foarte tehnic că „în forma actuală de reglementare a OUG nr. 31/2002 este cel puțin discutabilă, dacă nu chiar exclusă aplicarea acesteia în cazul lui Mircea Vulcănescu, condamnat pentru crime contra păcii”¹³⁷. Ca urmare

îndrepta spre atacarea victimelor comunismului și trivializarea crimelor acestui regim democidar.

130 Gabriel Andreescu, „Cum pot fi compromise studiile despre Holocaust”. *NRDO* nr. 3, 2019, p. 54.

131 Președintele fondator al Centrului este omul de afaceri Maximilian Marco Katz, iar Director de Relații Internaționale, Alexandru Florian

132 Vezi Raportul MCA România din 2005: <https://antisemitism.ro/wp-content/uploads/2015/05/MCA-Romania-Raport-de-Monitorizare-2005.pdf>.

133 Din declarațiile lui Bobby Păunescu: „Îmi felicit pentru congres pe George Simion. Sunt un susținător al AUR, nu membru. Este un partid care are arătat că are interes național...” (<https://bit.ly/4n4Xd71>).

134 Gabriel Andreescu, *Globalizarea ipocriziei. Pentru o abordare umanistă a eticii memoriei*, Polirom, Iași, 2023, pp. 86-98.

135 Vezi cauza *CICAD v. Switzerland* ([https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:\[%22001-163873%22%7D%7D](https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:[%22001-163873%22%7D%7D)).

136 În luna august 2025, mai multe organizații evreiești și parlamentari europeni au criticat coordonatoarea Uniunii Europene pe tema antisemitismului pentru declarațiile ei intrate în logica definiției de lucru (Alon Sahar, "EU antisemitism coordinator breached her mandate," *Euobserver*, July 16, 2025 - <https://euobserver.com/eu-and-the-world/ar94d2fb4b>).

137 Eduard Jurgen Prediger, „Dimensiunea românească a banalității răului: cazul Mircea Vulcănescu”, *Contributors.ro*, 10/03/2023 (<https://www.contributors.ro/dimensiunea-romaneasca-a-banalitatii-raului->

a eliminării în ”Lege” a condiției de justificare a sancțiunii printr-un act de condamnare, este suficient să se pună în sarcina lui Mircea Vulcănescu faptul că s-a aflat în fruntea unei organizații (secretar de stat în guvernul Antonescu). O pleiadă de personalități interbelice care nu au ajuns să fie condamnate întrucât nu au trăit până la întemeierea regimului comunist, precum Octavian Goga, premier într-un guvern care a introdus prima legislație antisemită, ori Miron Cristea, prim ministru care a adăugat practici antisemite, vor intra în puterea acestei legi.

9. Tema principală a antisemitismului în România nu este violența antisemită, marginală, ci tratarea cu decență a tragediei istorice a evreilor

Anii 1920 au fost o perioadă de emancipare a comunităților evreiești de pe teritoriul României. Constituția din 1923 a dat drepturi depline evreilor și a avut indiscutabile consecințe practice. Acești pași reflectau aspirația modernizării, reală, explicabilă, a elitei politice de după crearea României Mari¹³⁸.

Opțiunile modernizatoare ale elitei, incluzând emanciparea evreilor, au intrat în coliziune cu organizațiile naționalist-ortodoxiste, multiplicată prin formarea României Mari, care se adresau mării mase rurale. Afirmarea internațională a fascismului european a dus la schimbări decisive și în România. Elitele modernizatoare, trezite în fața unei spirale a violențelor, au cedat presiunilor, numindu-l pe Octavian Goga, politician antisemit, premier, la 29 decembrie 1937¹³⁹. Guvernul Goga a închis ziarele „dominate de evrei”, a eliminat licențe comerciale, a oprit ajutoarele acordate de stat instituțiilor evreiești. Principala lovitură a venit la 22 ianuarie 1938, când a fost impusă revizuirea cetățeniei evreilor. Un număr de 252.222 de evrei au pierdut-o. Guvernul Miron Cristea, numit la 13 februarie 1938, a revizuit mai departe cetățenia evreilor și a dat hotărâri și norme administrative care au afectat populația, evreiască.

La sfârșitul anilor 1930, evreii din România au devenit din noi cetățeni de ordinul doi. Iar lucrurile nu s-au oprit aici. Instalarea Statului Național-Legionar la 14 septembrie 1940 a produs o schimbare dramatică. Evreii au fost lăsați fără apărare în fața oamenilor care-i urau, unii fără vreo autoritate, alții funcționari publici. Au fost tâlhăriți, scoși din case, unii au fost omorâți, inclusiv copii. Organizațiile evreiești nu reușeau să dea de conaționalii dispăruți.

Cele cinci luni ale Statului-Național Legionar au fost epoca reglărilor de conturi. Victimele au fost bătute pentru a completa acte de cedare a locuințelor și a magazinelor. Evreii s-au adresat instituțiilor locale de apărare a legii, dar acestea rămăneau pasive. Guvernul central a intervenit uneori, fără să-i pedepsească pe vinovați. Doar înfrângerea

cazul-mircea-vulcanescu/).

138 O expunere explicită a acestor aspirații apar în dezbaterile privind Legea cultelor adoptată în anul 1928.

(*** *Biserica noastră și cultele minoritare. Marea discuție parlamentară în jurul Legii cultelor*, Introducere de N. Russu Ardeleanu, p. 22.)

139 Numirea încerca să oprească ascensiunea politică a Gărzii de Fier.

rebeliunii legionare, la 14 februarie 1941, de către mareșalul Ion Antonescu, a pus capăt acestei explozii de inumanitate. Am adăugat o ANEXĂ 2 la finalul articolului pentru a avea acces la intimitatea unor astfel de evenimente, oferită de documente-mărturii, fără de care este greu să se perceapă în toată drama ei condiția victimelor.

Și din nou lucrurile nu s-au oprit aici. Au urmat pogromurile de la Iași și de la Dorohoi. Și apoi, trecerea Armatei Române peste Prut și Holocaustul din Transnistria, unde au murit sute de mii de evrei¹⁴⁰.

Această tragedie a afectat aproape fiecare familie de evrei, când nu a dispărut în întregime. S-a adăugat distrugerea a circa două treimi din evreii din Europa, comunitate cu un important sentiment al solidarității care le-a permis supraviețuirea prin milenii în lipsa unui stat. Nerecunoașterea de către cei din jur a acestei tragedii este resimțită de marea majoritate a evreilor ca o insultă, ca o durere, ca o nedreptate continuă. Cel care nu asumă fapte de o asemenea proporție este insultător, este lipsit de empatie, este nedrept. Calea conviețuirii decente între evrei și neevrei este posibilă prin respectarea suferinței colective.

Sentimentele de empatie sau dreptate care susțin comunitățile umane eterogene nu sunt obținute prin exces punitiv. Din contră. Este o derivă ca aspecte atât de complexe precum relațiile omenești în relația lor cu trecutul să se îndrepte spre amenințarea penală. Normele penale sunt chemate să sancționeze agresiunile asupra oamenilor și bunurilor. Culpabilizarea greșelilor morale sau simbolice ale semenilor afectează substanța democrației libérale și sunt contraproductive.

Mijloacele culturale și educaționale intervin mai adânc în atingerea unui astfel de obiectiv. Există un curent academic care dorește să creeze prin astfel de mijloace bazele unei lumi în care legile privind memoria, cum ar fi interdicțiile de negare a Holocaustului, să nu mai fie necesare¹⁴¹.

10. Concluzii

Studiul demonstrează că Legea de modificare a OUG nr. 31/2002 și a Legii nr. 157/2018 a apărut într-un context politic tensionat, iar dezbaterea publică s-a concentrat mai mult pe semnale simbolice decât pe calitatea tehnico-juridică a reglementării. Analiza comparată

140 Raportul final, privind numărul evreilor uciși: „Dinu C. Giurescu numără cel puțin 108.710 evrei români care au murit în Transnistria; dar acest număr nu-i include în rândul victimelor pe evreii ucraineni și nici pe evreii uciși pe loc în Basarabia și Bucovina. Conform lui Dennis Deletant, în Transnistria au pierit între 220.000 și 270.000 de evrei, în timp ce Radu Ioanid susține că au murit cel puțin 250.000 de evrei sub jurisdicția românească. Matatias Carp menționează că au dispărut 264.900 de evrei români, dar aici nu sunt incluși evreii ucraineni. Raul Hilberg citează distrugerea a 270.000 de evrei aflați sub autoritate românească, iar Marcu Rozen numără aproximativ 155.000 de evrei români și 115.000 evrei ucraineni uciși în Transnistria. În fine, Jean Ancel afirmă că numai în Transnistria au murit 310.000 de evrei, la acest număr adăugându-se încă 100.000 de evrei uciși în Basarabia și Bucovina în timpul campaniei din 1941 din aceste provincii. În concluzie, numărul total al evreilor români și ucraineni care au pierit în teritoriile aflate sub administrație românească este între 280.000 și 380.000” (Raportul final, p. 46-47).

141 Rhein-Fischer, Paula and Mensing, Simon and Romano, Annalisa and Boiar-Verwohlt, Max and Guse, Tom and Alves-Jesus, Susana Mourato and Sadowski, Mirosław M. and Rego, Rui Maia and Rogers, Monika and Sagatienė, Dovilė, *Criminalizing Holocaust Denial in the EU : Compendium on 27 Member States*, Mnemonic REALITY, 2025 (<https://doi.org/10.34627/5J0H-6257>).

indică un decalaj între gravitatea relativ redusă a manifestărilor antisemite violente din România și severitatea extinsă a noului regim sancționator. Folosirea în lege a noțiunilor comune: „materiale legionare”, „cultul persoanelor... din conducerea organizațiilor fasciste” ș.a. intră în coliziune cu principiul proporționalității și cu standardele de claritate, precizie și accesibilitate ale legii penale. Sfera acestor termeni ai limbajului socio-politic este prea largă pentru a circumscrie prin ele infracțiuni. Se produce o confuzie nepermisă între problematica etică și cea penală a antisemitismului, între adevărul istoric și adevărul juridic.

Primirea obiecției de neconstituționalitate depusă de Președintele României de către opinia publică a fost esențial negativă și superficială. În cercetarea mea am dat atenție chestiunilor de fond. Una a privit necesitatea și oportunitatea ”Legii”. Frecvența și amploarea acțiunilor antisemite din România nu corespund sentimentului inculcat în public, că o legislație de înăsprire a măsurilor antisemite este necesară și urgentă. O demonstrează sinteza acțiunilor antisemite violente din Franța, Germania, Polonia și Suedia, perioada 2012-2024, mult mai frecvente și mai de amploare decât în România. Evaluarea empirică arată că antisemitismul post-1989 în România este predominant unul al discursului.

Paradoxal, în raport cu aceste rezultate, pedepsele prevăzute pentru acțiuni antisemite în legislația Franței, Germaniei, Poloniei, Suediei sunt mai puțin severe decât în cazul României. Cu excepția Austriei, această situație este valabilă și cu privire la celelalte țări europene.

Am avut în vedere că inițiativa ”Legii” a exprimat emoția cauzată de alegerile parlamentare și prezidențiale din 2024/2025 care puteau să răstoare ordinea democratică existentă și relațiile României cu partenerii ei esențiali, Uniunea Europeană și NATO. Am identificat marile amenințări la adresa democrației, între care prima este dată de poziția de putere, de decizie și financiară câștigată după Revoluție de moștenitorii național comunismului. Am făcut considerații și asupra siguranței societale. Maghiarii și romii din România pot fi subiectul unor manipulări capabile să ducă la tensiuni sociale exploatabile politic:

Am arătat că sistemul de combatere a antisemitismului are inadecvări care au permis transformarea lui într-un aliat al moștenitorilor post-comunismului. Instrumentalizarea pericolului la adresa comunității evreiești este contraproductivă și limitează colaborarea comunitară dintre evrei și populație pentru o politică a memoriei dreaptă. O politică etică a memoriei față de antisemitismul istoric din teritoriile românești, incluzând Holocaustul, nu poate face abstracție de o politică a memoriei etică față de Comunism

Am argumentat că tema principală a antisemitismului în România nu este violența antisemită, marginală, ci tratarea cu decență a tragediei istorice a evreilor. În acest sens, elaborarea unor politici ale memoriei în acord cu o etică a memoriei autentică reprezintă nu doar un act de dreptate, ci un proiect socio-moral de întărire a sistemului democratic.

Obiecția de neconstituționalitate a Președintelui Nicușor Dan a intrat în inima problematicei postcomunismului și în acest fel, a construcției democrației postcomuniste, după 35 de ani de o umilitoare inadecvare. Concluziile rezultate din analiza ”Contestației” și a contextului ei sunt: (i) necesitatea re-tehnicizării Legii de modificare a OUG nr.

31/2002 și a Legii nr. 157/2018 prin definiții stricte ale manifestărilor antisemite de natură penală, criterii verificabile, corelări inter-normative și garanții procedurale, astfel încât combaterea antisemitismului să fie eficientă, previzibilă și proporțională; (ii) întărirea rezilienței democratice împotriva rețelelor de moștenitori ai național-comunismului și a instrumentalizării identitare, și (iii) prioritizarea unei politici etice a memoriei, care să integreze onest tragedia istorică a evreilor din spațiul românesc, în rând, prin rezonanță și nu prin competiție, cu tragedia relativ recentă a comunismului.

ANEXA 1 - Sondajele privitoare la atitudinile față de minorități

În anii 2000, informații despre atitudinea populației României au fost limitate, în principal cele aduse de Barometrele Fundației Soros pentru o Societate Deschisă. Sursa privilegiată de informații privind atitudinea populației față de minoritari, între care, evrei a devenit ulterior Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării. Fac o trecere în revistă a investigațiilor ei din ultimii 10 ani.

Cercetarea comandată de CNCD bazată pe datele culese în anul 2015 a găsit că distanța socială cea mai mare se manifestă, în ordine, față de persoanele dependente de droguri, cu o altă orientare sexuală, infectate cu HIV/SIDA, romi, persoane de culoare, maghiari, imigranți. Evreii nu apar pe lista celor față de care se manifestă cea mai mare ostilitate¹⁴².

Sondajul IRES din 2018, cerut tot de CNCD a arătat că sub criteriul „nu acceptă să le fie rudă”¹⁴³, intoleranța socială se manifestă în ordine: față de homosexuali (59%), imigranți (39%), musulmani (39%), persoane care aparțin altor secte religioase (31%), persoane infectate cu HIV/SIDA (27%) romi (29%), maghiari (24%) evrei (21%). În sondajul din 2018, evreii se află la cea mai mică distanță socială comparativ cu alte categorii, inclusiv la cele patru minorități naționale relevante societal: romi, maghiari, germani¹⁴⁴.

Conform sondajului din 2021 privitor la „Percepții și atitudini privind discriminarea în școli” având ca grup țintă profesorii, 45% dintre profesori consideră că nu este acceptabilă căsătoria dintre persoane de același sex, iar atitudinile rasiste, „se manifestă mai ales față de romi, dar și față de maghiari”.

Institutul Național pentru Studiul Holocaustului din România ”Elie Wiesel” a comandat de-a lungul timpului, repetat, sondaje relevante pentru problematica antisemitismului. Cel din luna mai 2007, stabilea că 14% dintre români percep romii ca o amenințare, iar 11% dintre ei, și pe maghiari. Alți 33% privesc romii drept o problemă pentru România, iar 18%, pe maghiari.

Evreii erau percepuți mai curând neutru de circa 1/3 din respondenți. O proporție de 15% dintre respondenți considerau că evreii au o contribuție folositoare în anumite

142 CNCD, „Raport de cercetare TNS, Percepții și atitudini ale populației României față de Strategia națională de prevenire și combatere a discriminării”, 2016 (<https://bit.ly/4npWWez>).

143 Ordinea se păstrează și față de criteriul „nu accept să-mi fie prieten”.

144 CNCD, „Sondaj de opinie la nivel național privind nivelul discriminării în România și percepțiile actuale asupra infracțiunilor motivate de ură”, (https://www.cncd.ro/wp-content/uploads/2021/01/Sondaj_de_opinie_NoIntoHate_2018.pdf).

regiuni și ocupații, iar 11% declarau că reprezintă o resursă valoroasă pentru țară¹⁴⁵.

Un sondaj din 2010 oferă o imagine mai nuanțată a tipurilor de relații acceptate. O proporție de 18% admite să aibă prieteni maghiari, 22%, germani, 21% evrei și doar 17% pe romi. Sub acest criteriu, evreii s-ar afla în apropierea vârfului piramidei. Însă privitor la criteriul „să facă parte din familie”, 27% i-ar fi acceptat pe maghiari, 19%, pe germani și doar 14% pe evrei (11% pe romi)¹⁴⁶. Probabil, a contat motivația religioasă.

Conform sondajului din luna mai 2015, o cincime dintre persoanele intervievate declarau că romii sunt o amenințare pentru România, iar cu privire la maghiari, 11% dintre respondenți. Ambele minorități sunt menționate ca reprezentând o problemă pentru România (40% romii și 20% maghiarii). Minoritatea germană este evaluată pozitiv. Evreii sunt percepuți mai curând neutru de peste jumătate dintre respondenți. Citez din Raport: „Totuși, această minoritate aduce și beneficii României, 17% dintre respondenți apreciind că evreii au o contribuție folositoare în anumite regiuni și ocupații, iar 11% declară ca această minoritate este o resursă valoroasă pentru țara noastră”¹⁴⁷.

Sondajul din 2017 indică fluctuații mici față de cel precedent. În 2017 romii erau percepuți într-o mai mică măsură ca fiind o amenințare pentru România (16% față de 21% în 2015). Evreii, maghiarii, germanii și alte minorități beneficiază de o opinie mai puțin pozitivă comparativ cu cea cu doi ani în urmă. Există o scădere semnificativă a proporției persoanelor care consideră că evreii erau o resursă valoroasă pentru România (8% față de 11% în 2015)¹⁴⁸.

Iată sinteza rezultatelor din Sondajul comandat de INSHR-EW în 2019:

- Percepția generală despre minorități este în 2019 mai degrabă una neutră;
- Majoritatea respondenților consideră că minoritățile au aceleași drepturi ca populația majoritară;
- Romii au înregistrat cel mai mare nivel al distanței sociale, iar evreii cel mai mic;
- În București și orașele mari populația majoritară manifestă o toleranță scăzută față de romi și maghiari;
- Percepția despre evrei este că sunt o minoritate care are o relație bună cu restul populației României;
- Există percepția prezenței scăzute a refugiaților în România;
- Există un grad mai ridicat de cunoaștere generalizată despre Holocaust, dar mai redus pentru detaliile evenimentelor istorice (localizare geografică, dată comemorare, responsabili etc.);
- Există un nivel scăzut de interes cu privire la detaliile specifice ale Holocaustului, dar o percepție că nu se vorbește destul despre acestea;
- Aproximativ trei sferturi dintre respondenți consideră că episoadele violente din istoria

145 „SONDAJE Cu privire la percepția publică privind Holocaustul din România, relațiile interetnice și discriminarea în relațiile sociale” (<https://www.inshr-ew.ro/portfolio-item/sondaje/>).

146 „Fenomenul discriminării în România. Sondaj de opinie”, Noiembrie 2010 (https://www.inshr-ew.ro/ro/files/Kantar_TNS_Raport_INSHR_2017.pdf).

147 „Sondaj de opinie privind Holocaustul din România și percepția relațiilor interetnice”, Mai 2015 (https://www.inshr-ew.ro/ro/files/proiecte/Sondaje/Sondaj_opinie-INSHR-iunie_2015.pdf).

148 „Sondaj de opinie privind Holocaustul din România și percepția relațiilor interetnice”, Octombrie 2017

postbelică a României sunt cel puțin la fel de grave ca Holocaustul¹⁴⁹.

În sondajul din 2021, scala distanței sociale îi așează pe evrei în urma germanilor și, de data aceasta, a maghiarilor, dar semnificativ înaintea romilor.¹⁵⁰

O amplă cercetare asupra problematicei antisemitismului și negării Holocaustului, și cea mai recentă, este Raportul de monitorizare a antisemitismului în timpul anului electoral - mai 2024-aprilie 2025¹⁵¹.

ANEXA 2 – Un „eșantion” al cruzimilor antisemite din lunile Statului-Național Legionar¹⁵²

Adresă a Comunității Evreilor Râmnicu Vâlcea din 30 decembrie 1940: „toți comercianții evrei au fost desființați. Mărfurile au fost luate de legionari, dându-ne 10% din valoarea reală (mulți dintre enoriași au părăsit orașul)”.

Adresă prin care părinții anunță că băiatul de 16 ani al familiei Gelber a fost luat de legionari și dus la Poliție, apoi la spital, unde a murit de „intoxicare”.

Adresa din 24 noiembrie 1940: Dr. H. Fisher, președintele Comunității Evreilor din Piatra Neamț a fost luat de legionari și nu a mai apărut. Fiica de 17 ani s-a prezentat Poliției Legionare și nu a mai apărut .

La 13 noiembrie 1940, Cohu Eugen a fost înconjurat de 15 legionari și 6 polițiști și dus la Primărie. A fost reținut și bătut sistematic până când a dat o declarație că a vorbit de rău pe legionari. Fusese „reclamat” de D. Grozea care cu ani în urmă, având un cont neachitat, a fost dat în judecată de magazinul unde lucra Cohu Eugen.

Adresă privind faptul că la Călărași-Ialomița, în noaptea din 23 noiembrie 1940 toți evreii au fost băgați într-o hrubă la Legiune unde au fost bătuți până dimineața. Încercarea de alungare a evreilor din orașe (43 de evrei bătuți îngrozitor) s-a datorat Poliției Legionare.

¹⁴⁹ Vezi <https://bit.ly/46hqgNn>.

¹⁵⁰ „Percepția relațiilor interetnice și Holocaustul din România. Sondaj de opinie”, Noiembrie-Decembrie 2021 (https://www.inshr-ew.ro/wp-content/uploads/2018/01/Sondaj-INSHR_2021.pdf)

¹⁵¹ INSHR-EW, „Antisemitism și negarea Holocaustului în anul electoral 2014-2025” (<https://www.inshr-ew.ro/wp-content/uploads/2020/05/Raport-monitorizare-2025-16-iulie-2025.pdf>).

¹⁵² Citatele exemplificatoare au fost extrase din Arhiva CNSAS, Fondul Documentar, Societatea „Tinerimea Ortodoxă”/D 11672; Fondul documentar „Asociația Cultul Patriei”/D 015861; Fondul Documentar, „Societatea ortodoxă a femeilor române”. Anii 1935-1940/ D 012706, Fondul Comunități evreiești din România, 21/1940. Pentru referințe mai precise vezi Gabriel Andreescu, „Câteva noțiuni din Raportul final al Comisiei Wiesel”, *NRDO* nr. 2, 2014, p. 31-40.

Citatele exemplificatoare au fost extrase din Arhiva CNSAS, Fondul Documentar, Societatea „Tinerimea Ortodoxă”/D 11672; Fondul documentar „Asociația Cultul Patriei”/D 015861; Fondul Documentar, „Societatea ortodoxă a femeilor române”. Anii 1935-1940/ D 012706, Fondul Comunități evreiești din România, 21/1940. Pentru referințe mai precise vezi Gabriel Andreescu, „Câteva noțiuni din Raportul final al Comisiei Wiesel”, *NRDO* nr. 2, 2014, p. 31-40.

Adresa din 29 decembrie 1940 către Uniunea Comunității Evreilor din Vechiul Regat: prin care mai mulți evrei din Târgu Neamț denunță că la ancheta Comisariatului de Poliție și la Siguranța Generală a Statului „s-au depus eforturi supraomenești ... pentru a nu se înregistra numele celor care au lovit crunt, tuns în batjocură, deposedat de bani sau case pe unii dintre noi...”.

Scrisoarea unui grup de comercianți adresată Generalului Ion Antonescu (6 decembrie 1940): „Legionarii înarmați au adus tineri care au fost puși în magazine și au afișat numele lor peste numele proprietarilor”. Situația a durat până la 7 decembrie 1940, când, „în urma măsurilor energice luate de autorități, acești tineri au fost scoși din magazine, rupându-se afișele puse de dâșșii, restabilindu-se ordinea”.